

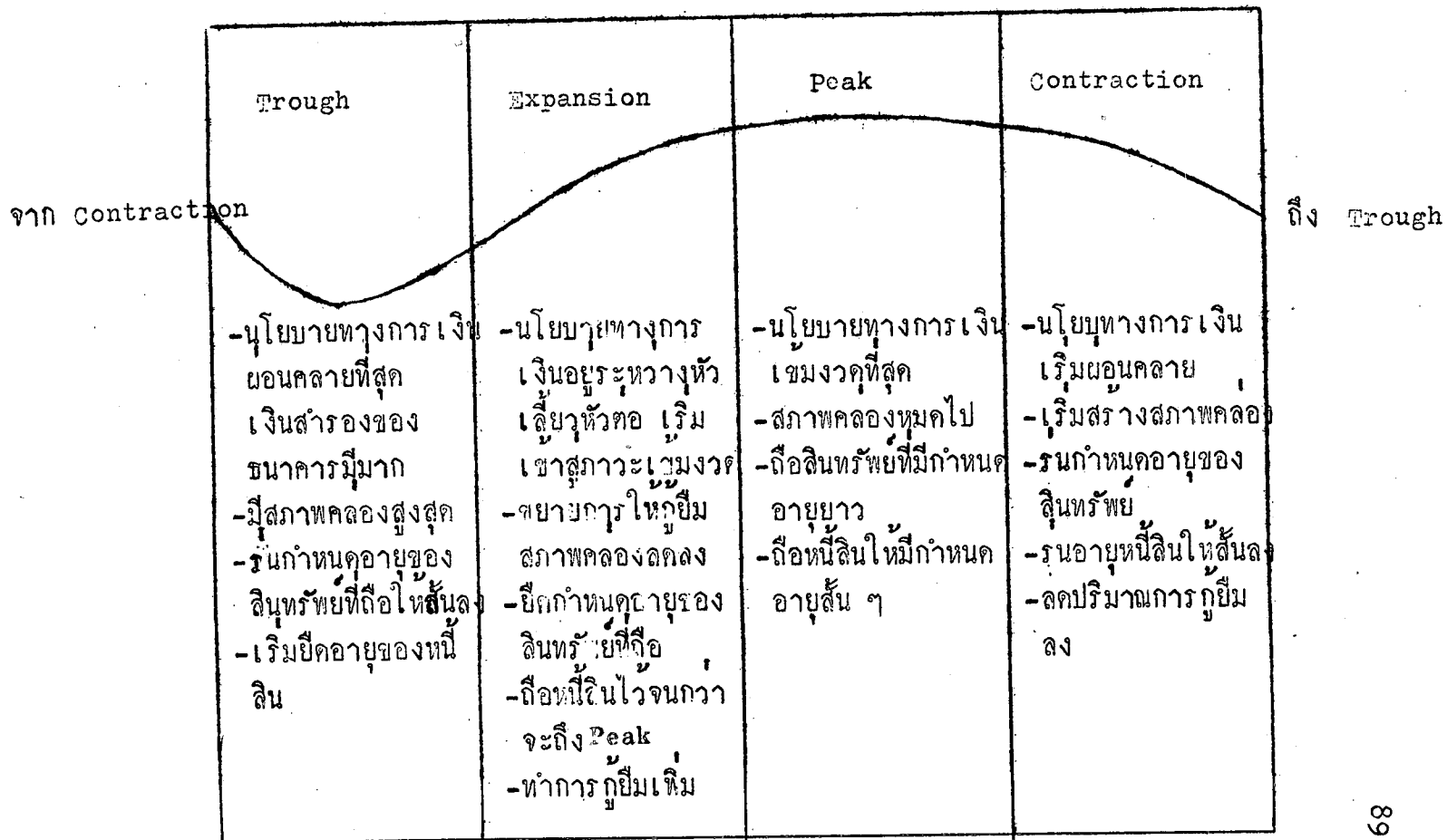
การจัดการสภาพคล่องของสินทรัพย์และหนี้สิน

ในการดำเนินงานธนาคารมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์สภาพคล่องไว้เพื่อเป็นแหล่งจัดหาเงินทุนสำหรับเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดว่าจะเป็นขึ้น หรือเพื่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นผิดไปจากปกติธรรมดา เมื่อเกิดกรณีเหล่านี้ขึ้น ยุทธศาสตร์สภาพคล่องจะต้องพร้อมที่จะจัดหาเงินทุนที่ต้องการหรือต้อง เป็นที่รวมของเงินทุนต่าง ๆ ที่ธนาคารได้รับมา ยุทธศาสตร์สภาพคล่องจะถูกกำหนดให้เป็นแหล่งจัดการทางการเงินในการเปลี่ยนแปลงระยะสั้น เช่น เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากผลของการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลและตามวัฏจักรเศรษฐกิจ

ผลของการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลเกี่ยวข้องกับการคาดคะเนการหมุนเวียนของเงินทุนเข้าสู่ธนาคาร หรือออกจากธนาคารในช่วงใดช่วงหนึ่งของปี ก่อนที่จะรับเข้ามาในรูปของการได้รับชำระหนี้และการรับเงินฝากเพิ่มขึ้น ผู้จัดการเกี่ยวกับยุทธศาสตร์สภาพคล่องควรจะต้องสังเกตกำหนดอายุ (Maturities) ในสินทรัพย์แต่ละประเภทในส่วนที่สัมพันธ์กับรายได้และความมั่นคงของเครื่องมือหรือทางเลือกแต่ละชนิด ขณะที่ธนาคารได้รับชำระหนี้และบัญชีเงินฝากเริ่มเพิ่มสูงขึ้น เงินทุนส่วนเกินบางส่วนหรือทั้งหมดสามารถนำไปลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีกำหนดอายุภายในหรือพอดีกับช่วงเวลาที่ จะต้องการใช้เงินทุนนั้นอีก ปริมาณของหลักทรัพย์ที่จะซื้อหรือที่จะลงทุนนั้นต้องพิจารณาให้รอบคอบ และจะสามารถพิจารณาได้ภายหลังจากที่ได้มีการตรวจสอบปฏิบัติการที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลและอื่น ๆ

นอกจากผลการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลแล้ว ธุรกิจภายในขอบเขตความรับผิดชอบของธนาคารยังจะต้องได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ ในวงจรธุรกิจอีกด้วย การทำการคาดคะเนจะต้องทำในช่วงเวลาที่กิจกรรมทางธุรกิจดำเนินการไปตาม

วงจรอัตราดอกเบี้ยและความรับผิดชอบในการจัดการสภาพคล่อง

ปกติที่ควรเป็น หรือถ้ามีการเปลี่ยนแปลงก็ต้องเป็นเพียงเล็กน้อย ไม่มากมายนัก ผลของการเปลี่ยนแปลงตามวงจร (Cycle) อาจจะมาเสริมผลของการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลได้ในบางขณะ หรืออาจจะมาช่วยลดผลจากการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลได้

การวางแผนในการซื้อหลักทรัพย์ ควรจะได้คำนึงถึงปฏิกิริยา ที่คาดว่าจะเกิดระหว่างวงจรธุรกิจและการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลของกิจกรรมทางธุรกิจ การคาดคะเนถึงการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลนั้นค่อนข้างง่าย เพราะการเกิดมักค่อนข้างจะคงที่อยู่เสมอ ดังนั้นจะสามารถคาดคะเนได้เลยว่าส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ มากกว่าจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว กระทั่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลของการเปลี่ยนแปลงตามวงจรธุรกิจนั้นยากที่จะทำนายได้ และระยะเวลาที่จะเกิดขึ้นมักจะผิดไปจากเดิมในอดีต ดังนั้นจึงควรที่จะวางแผนไว้อย่างกว้าง ๆ ดังนั้นถึงของผลการจัดการสภาพคล่องของธนาคารจะต้องทำขึ้นอย่างมีเหตุผลในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ กันของวงจร ดังในแผนภาพที่ 8

ในระหว่างที่ไม่สามารถทำนายแนวทางของวงจรธุรกิจได้อย่างถูกต้องแน่นอน แต่กระนั้นก็น่าจะเป็นไปได้ที่จะดำเนินตามวงจรจากระยะหนึ่ง ไปยังระยะอื่น ๆ จะเห็นว่าเราไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพยากรณ์แนวโน้มของอัตราดอกเบี้ย แนวโน้มของเงินฝาก หรือเงินให้กู้ยืมใหญ่ที่ต้องแน่นอนมากนัก สิ่งที่มีความจำเป็นคือการพิสูจน์ให้ได้ว่า เป็นระยะใดของวงจรและทำการประมาณการเคลื่อนไหวสูงสุดของเงินให้กู้ยืมและเงินฝาก ซึ่งมักจะเกิดขึ้นตลอดเวลาของวงจร

ที่ระดับต่ำสุดของวงจร นโยบายทางการเงินมักจะอยู่ในระดับที่อ่อนคลายที่สุด และธนาคารกลางก็พยายามหาทางกระตุ้นระดับในกิจกรรมทางธุรกิจทั้งหมด อัตราดอกเบี้ยจะอยู่ระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกับระดับต่ำของวงจร ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ ธนาคารควรสร้างสินทรัพย์สภาพคล่องจนถึงระดับสูงสุดและพยายามดำรงสินทรัพย์ที่มีกำหนดอายุสั้น ควบคู่กับอัตราดอกเบี้ยต่ำ และราคาหุ้นกู้สูง ดังนั้นควรจะได้กำไรใน Bond Portfolio เมื่อผ่านพ้น Trough Phase แล้ว ธนาคารควรที่จะขยายอายุหนี้สินออกไปและเก็บไว้

ให้นาน ควรจะเริ่มจัดเตรียมทำประมาณการงบดุลในระดับที่ธนาคารคิดว่าเหมาะสมสำหรับช่วงภาวะขยายตัวเจริญเต็มที่ครั้งต่อไป

ด้วยเหตุที่เศรษฐกิจเริ่มเข้าสู่ Expansion Phase นโยบายทางการเงินเริ่มจะกวัดขันเข้มงวดมากขึ้น อุปสงค์ในการกู้ยืมมีเพิ่มขึ้น และสภาพคล่องจะถูกใช้ให้หมดไปกับการเพิ่มขึ้นของเงินให้กู้ยืม ในข้อสมมติที่ว่าธนาคารมีเงินทุนส่วนเกินพร้อมอยู่แล้วก็ควรจะต้องเลือกใช้เงินทุนนั้นไปในหลักทรัพย์ที่มีอยู่ในตลาด ซึ่งมีอัตราการเพิ่มของราคาต่ำ ถ้าจะเกิดการขาดทุนใน Portfolio ในขณะนี้ก็ต้องยอมรับ ควรจะสร้างหนี้สินใหม่ที่มีปริมาณถึงระดับที่ผลรวมทั้งหมดอยู่ที่ระดับที่คิดว่าเหมาะสมที่จะดำรงไว้ที่ Peak Phase ของวงจร และควรที่จะกำหนดอายุของหนี้สินนั้นใหม่กำหนดอายุยาวนานกระทั่งมันเริ่มแสดงว่าวงจรเริ่มเคลื่อนเข้าสู่ Topping-out Phase

ที่จุดสูงสุดของวงจร จะเป็นระยะที่นโยบายทางการเงินเข้มงวดที่สุด และสภาพคล่องที่ธนาคารพาณิชย์มีอยู่จะถูกใช้หมดไป ระยะนี้เป็นช่วงที่สำคัญที่สุดที่ธนาคารจะถือสินทรัพย์ที่มีกำหนดอายุยาว เพื่อจะได้ดำรงอยู่ในช่วงที่มีผลตอบแทนดีนานเท่าที่จะอยู่ได้ ส่วนที่เคยคิดว่าจะเกิดการขาดทุนจากการขายก็สามารถนำออกมาขายได้ และควรจะทำให้อายุของหนี้สินสั้นลงในขณะที่ภาวะเศรษฐกิจจกดเคลื่อนเข้าสู่จุดรุ่งเรืองที่สุด และควรที่จะเก็บไว้ในระยะสั้น ซึ่งจะทำให้ธนาคารไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยในการกู้ยืมสูงสุดในช่วง Contraction Phase ของวงจร

ในช่วง Contraction Phase นั้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจลดน้อยลง นโยบายทางการเงินก็จะผ่อนคลายลงโดยทั่ว ๆ ไป เป็นระยะที่ธนาคารจะเริ่มกระบวนการสร้างสภาพคล่องขึ้นใหม่ ทั้งโดยเพิ่มการถือสินทรัพย์ระยะสั้นและโดยลดหนี้สินลง ควรจะลดอายุของสินทรัพย์ให้สั้นลง แต่ยังไม่ถึงเวลาที่จะยึดหรือขยายอายุของหนี้สินแล้วก็จะมาถึงขั้นตอนที่ให้นำสินทรัพย์ออกขายเพื่อให้ได้กำไรในการขาย

สินทรัพย์สภาพคล่องและหนี้สินสภาพคล่อง

สภาพคล่องเป็นได้ทั้งในรูปของสินทรัพย์สภาพคล่อง และหนี้สินสภาพคล่อง สินทรัพย์สภาพคล่องประกอบด้วยสินทรัพย์ระยะสั้น ซึ่งสามารถจะขายได้หรือทำให้หมดไปได้ เมื่อมีความต้องการเงินสดเกิดขึ้น ถ้าในกรณีที่สินทรัพย์ไม่สามารถขายหรือใช้ได้เมื่อเกิดความต้องการขึ้น มันก็จะไม่สนองวัตถุประสงค์ทางด้านสภาพคล่อง และก็จะไม่จัดว่าเป็นสินทรัพย์สภาพคล่อง

หนี้สินสภาพคล่อง คือ ความสามารถที่จะได้เงินสดมาอย่างง่ายและรวดเร็ว โดยการกู้ยืม ซึ่งมักจะสัมพันธ์กับหนี้สินเอง มันเป็นความสามารถที่จะทำการกู้ยืม ซึ่งเป็นสิ่งแสดงถึงควมมีสภาพคล่อง ไม่ใช่ตัวของหนี้สิน เช่น Certificate of Deposits ที่ค้างชำระไม่ใช่สภาพคล่อง การออก Certificate of Deposits เป็นการเปลี่ยนสภาพคล่อง (ความสามารถที่จะได้เงินสดมา) เป็นเงินสด ความสามารถในการออก Certificate of Deposits ไม่จัดเป็นสภาพคล่อง จนกว่ามันจะได้ออกเรียบร้อยแล้ว

โดยทั่ว ๆ ไปเรานิยามถึงสภาพคล่อง ว่าเป็นการเก็บไว้เพื่อสนองการเพิ่มขึ้นของเงินให้กู้ยืม และการลดลงของเงินฝาก แล้วก็จะวางแผนไปในวัตถุประสงค์นั้น แต่การเพิ่มในบัญชีเงินลงทุนจะเป็นการลดการให้กู้ยืมเพิ่มเติม และเป็นการใช้สภาพคล่องให้หมดไปด้วย ในทำนองเดียวกัน การเพิ่มขึ้นใน Money Market Deposit และหนี้สินก็เป็นการใช้สภาพคล่องให้หมดไปเช่นกัน การเพิ่มฐานะโดยการเพิ่มเงินกู้ระยะสั้นและสินทรัพย์ระยะสั้น จะไม่มีผลต่อสภาพคล่อง เพราะความสามารถในการกู้ยืมในอนาคตนั้นจะลดลงในทำนองเดียวกันกับการเพิ่มขึ้นในสินทรัพย์สภาพคล่อง การกู้ยืมเพื่อนำมาเพิ่มบัญชีเงินลงทุนจะเป็นการลดสภาพคล่อง เพราะความสามารถในการกู้ยืมถูกใช้หมดไป และไปจมอยู่ในสินทรัพย์ที่มีใช้สินทรัพย์สภาพคล่อง จากหลักการลงบัญชีทั่ว ๆ ไป งบคุณนั้น กำหนดแหล่งที่มาของสภาพคล่อง คือ

1. การลดลงของสินทรัพย์ที่มีใช้สินทรัพย์สภาพคล่อง
2. การเพิ่มขึ้นในหนี้สิน
3. การเพิ่มทุน
4. เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปบางประการซึ่งก่อให้เกิดการเพิ่มความสามารถในการกู้ยืมของธนาคาร

ในการวางแผนด้านความต้องการสภาพคล่อง จะต้องพิจารณาทั้งในปริมาณของสภาพคล่องที่ต้องการ และต้นทุนของมันด้วย แผนนี้ทำได้ด้วยการเน้นในเรื่องปริมาณเป็นประการแรก หรือไม่ก็สนใจในอัตราดอกเบี้ยเป็นเรื่องแรก ในที่นี้เราจะสนใจในการประมาณขนาดของสภาพคล่องที่ต้องการ ภายใต้ข้อสมมุติว่า อัตราดอกเบี้ยเป็นไปตามแบบแผนที่คาดคะเนไว้ในวงจรธุรกิจ จากประสบการณ์แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มของธุรกิจและแนวทางของอัตราดอกเบี้ยสามารถจะทำการพยากรณ์ได้ด้วยเหตุผลที่น่าเชื่อถือ แต่ขนาดและเวลาที่แน่นอนของการเคลื่อนไหวในอัตราดอกเบี้ยไม่แน่นอนพอที่จะพยากรณ์ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ การพยากรณ์อัตราดอกเบี้ยนั้นช่วยในการวางแผนทางด้านกำไรแก่ธนาคารได้วางแผนสำหรับปริมาณสภาพคล่องที่เหมาะสม การหามาและกตรไต่ไปของสภาพคล่องจะเป็นโอกาสดีในตัวเองที่จะเกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในอัตราดอกเบี้ย เพราะระดับดอกเบี้ยของตลาดมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปโดยตรงกับปริมาณของอุปสงค์ในเงินให้กู้ยืม

ระยะเวลาของสินทรัพย์และหนี้สินสภาพคล่อง

การตัดสินใจระหว่างทางเลือกที่มีอยู่ในขณะใดขณะหนึ่งนั้น ต้นทุนในทางเลือกของการกู้ยืมแบบต่าง ๆ สามารถคำนวณและนำมาเปรียบเทียบกับ Opportunity Cost ในรูปของรายได้จากการขายสินทรัพย์ต่าง ๆ ที่ดำรงไว้ใน Portfolio ของธนาคาร เมื่อเกิดความต้องการสภาพคล่องเพื่อสนองการเพิ่มขึ้นของเงินให้กู้ยืมหรือการลดลงของเงินฝาก บางครั้งการขายสินทรัพย์ระยะสั้นไปจะทำให้เสียค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนน้อยกว่า แต่

ก็อาจมีบางขณะที่ใช้วิธีการกู้ยืมจะเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าวิธีอื่น อัตราดอกเบี้ยของสินทรัพย์ระยะสั้นและหนี้สินระยะสั้นจะเคลื่อนไหวอย่างใกล้เคียงกัน แต่มักจะมีบางโอกาสที่จะได้รับผลกำไรจากทางเลือกทางใดทางหนึ่งแทนทางเลือกอื่น ๆ

หลักการอันนี้สามารถนำไปใช้ได้ถ้าสภาพคล่องที่มีอยู่ถูกใช้ให้หมดไป หรือต้องการจะสะสมสภาพคล่องไว้ในอนาคต ในที่นี้ขอสมมุติว่า มีลูกค้านำเงินมาฝากจำนวน 1 ล้านบาท โดยทางธนาคารสันนิษฐานว่าจะเป็นการฝากไว้อย่างแน่นอน ขอยกเว้นเรื่องเงินสำรองไว้ชั่วคราว จากเงินฝากนี้ฝ่ายผู้จัดการตัดสินใจที่จะนำมาใช้ในการสร้างสภาพคล่องให้แก่ธนาคาร ธนาคารสามารถนำเงินนี้ไปซื้อสินทรัพย์ระยะสั้นได้หมดทั้ง 1 ล้านบาท หรือสามารถนำไปทำระยะนี้ได้ ซึ่งทั้ง 2 วิธี ทำให้ธนาคารมีสภาพคล่องเพิ่มขึ้น และสามารถนำไปใช้ได้เมื่อเกิดความต้องการขึ้นโดยดำเนินการด้วยกันโดยชายสินทรัพย์หรือไม่ก็กู้ยืมเพิ่มเติม

ดังนั้นทางเลือกระหว่างการซื้อสินทรัพย์สภาพคล่องหรือให้หนี้สินสภาพคล่อง (โดยการพิจารณาวันครบกำหนดอายุต่างหาก) ทำโดยหลักของการเปรียบเทียบโดยตรงระหว่างผลตอบแทน (yield) ของสินทรัพย์และของหนี้สิน มันจะไม่ต่างกันเลยถ้าเราเปรียบเทียบการซื้อสินทรัพย์กับการลดลงของหนี้สิน (การเพิ่มขึ้นในสภาพคล่อง) หรือการเปรียบเทียบการขายสินทรัพย์กับการกู้ยืมเพิ่มขึ้น (การใส่สภาพคล่องให้หมดไป)

แต่เวลาเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการวางแผนด้านสภาพคล่อง เพราะเป็นปัญหาในด้านการลงทุน ภายในบัญชีสภาพคล่องได้มีการจัดการทางการเงินอย่างเหมาะสม ในการระบุระยะครบกำหนดของสินทรัพย์ หรือขยายกำหนดอายุของหนี้สิน ระหว่างช่วงการขยายตัวของวงจรธุรกิจ เมื่อคาดคะเนได้ว่าอัตราดอกเบี้ยจะเพิ่มสูงขึ้น และการเปลี่ยนแปลงกำหนดอายุเมื่ออัตราดอกเบี้ยลดลงระหว่างช่วงที่ธุรกิจตกต่ำลงในวงจรในเมื่อได้ทำการพิจารณาถึงงบดุลของธนาคาร ปัจจัยทางด้านเวลานับเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น

ข้อสมมติเดิมที่ว่าธนาคารนำเงินหมทัง 1 ล้านบาทไปใช้เพื่อสภาพคล่อง โดย
สมมุติว่าธนาคารกำลังขาดสภาพคล่อง ตามธรรมดาในกรณีเช่นนี้จะนำเงินฝากนี้เพียงบาง
ส่วนเท่านั้นไปใช้เพื่อสภาพคล่องของธนาคาร โดยไม่คำนึงถึงประเภทของเงินฝากไม่ว่าจะ
เป็นชนิดต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อครบกำหนดเวลา ปัญหาที่ว่าธนาคารคาดหวังไว้
อย่างไรในการสะสมไว้ว่าจะสะสมไว้เป็นการชั่วคราวหรือถาวร ถ้าธนาคารคิดว่าจะมี
มีทางได้เงินทุนมาในบางครั้งบางคราว ดังนั้นก็ควรจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของการสะสมเงิน
ทุนอย่างถาวร ที่จะนำออกให้กู้ยืมหรือลงทุนได้

ความสำคัญของเวลาในด้านกรวางแผนทางด้านการสภาพคล่อง จะเห็นได้ง่ายขึ้น
ถ้าตั้งคำถามเพิ่มเติมจากตัวอย่างก่อน ขั้นตอนที่เพิ่มขึ้นนี้จะช่วยให้มีการเปรียบเทียบต้นทุน
ของสินทรัพย์สภาพคล่องกับหนี้สินสภาพคล่องได้อย่างดีขึ้น สมมุติว่าในวันที่ลูกค้ารายใหม่
เงินมาฝาก 1 ล้านบาท ก็มีลูกค้าเก่าของธนาคารมาแจ้งให้ธนาคารทราบว่าในอีก 2 เดือน
ข้างหน้าเขามีความต้องการขอกู้เงินจากธนาคาร 1 ล้านบาท ธนาคารจะต้องเลือกทาง
เลือกให้แน่นอน เพื่อจะได้มั่นใจว่าในหนี้สินสภาพคล่องนั้นจะเป็นแหล่งที่มาของเงินทุนเพื่อ
นำมาให้กู้ยืมเมื่อถึงเวลา และเพื่อจะได้ใช้เงินฝาก 1 ล้านบาท สำหรับการลงทุนที่ค่อนข้าง
ถาวร หรือธนาคารอาจจะเลือกที่จะนำเงินฝากนี้ไปซื้อสินทรัพย์ระยะสั้น เพื่อจะ
ได้ขายเมื่อเกิดความต้องการเงินทุน หรือซื้อสินทรัพย์ให้ครบกำหนดอายุภายในช่วงที่ตอง
การเงินทุนเพื่อนำมาปล่อยยืม

มันไม่ทำให้เกิดความแตกต่างกันมากนัก ในวันที่ลูกค้าเก่าจะมาขอรับเงินที่ขอ
กู้จากธนาคาร ผู้จัดการด้านการเงินอาจจะออก Certificate of Deposits หรือให้
ธนาคารขายสินทรัพย์ระยะสั้นก็ได้ อัตราดอกเบี้ยในสินทรัพย์ระยะสั้นทุกชนิดมีแนวโน้มที่จะ
เพิ่มหรือลดไปในทางเดียวกัน ถ้าธนาคารตัดสินใจใช้แนวทางการใช้สินทรัพย์สภาพคล่อง
ผลได้จากเงินฝาก 1 ล้านบาทก็คืออัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยที่ได้ในบัญชีสภาพคล่อง ถ้าธนาคาร
ตัดสินใจให้หนี้สินสภาพคล่องแทน ผลได้จากเงินฝาก 1 ล้านบาทก็คืออัตราดอกเบี้ยที่จะได้

จากการนำเงินนั้นไปลงทุน สมมุติว่านำไปลงทุนซื้อหุ้นกู้ของรัฐบาล บวกกับกำไรในการขายสินทรัพย์ หรือหักขาดทุนจากการขายสินทรัพย์ ไม่ว่าจะได้อะไรหรือขาดทุนก็จะต้องระลึกลูกอยู่ เสมอว่ามีได้มีส่วนสัมพันธ์กัน เพราะผลที่แท้จริงแก่ผู้ถือหุ้นของธนาคารนั้นเพิ่มขึ้นหรือลดลง แต่เพียงที่เรียกว่า Paper Gains or Losses มากกว่าที่จะเกิดขึ้นจริง ๆ

นอกจากการคาดคะเนเกี่ยวกับผลที่จะเกิดจากปัจจัยต่างๆภายนอก ก็กิจการแล้ว ธนาคารจะต้องทำการรวบรวมข่าวคราวเฉพาะอย่างจากภายในธนาคารอีกด้วย ซึ่งจุดรวมสำหรับข่าวคราวภายในธนาคารอยู่ที่ Money desk โดยสาระสำคัญแล้ว Money desk เกี่ยวข้องกับการจัดการฐานะเงินสำรองของธนาคารอย่างมีประสิทธิภาพโดยทำการซื้อขายสินทรัพย์หรือหนี้ในราคาที่ดีที่สุด ใน Money Market ในปัจจุบันนี้ Money desk ต้องใช้พนักงานที่มีความชำนาญสูงเป็นพิเศษ และมีการนำเครื่องมือเครื่องใช้ในการติดต่อสื่อสารซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายหน้าที่ของ Money desk ในธนาคารใหญ่ ๆ นั้น การเปลี่ยนแปลงฐานะเงินสำรองของธนาคารต้องเกี่ยวข้องกับ Money desk ซึ่งต้องใช้เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องมากมาย แต่ถ้าในธนาคารเล็กอาจจะมีเจ้าหน้าที่ที่กำหนดหน้าที่ Money desk เพียงส่วนน้อย ซึ่งเขามีความสามารถเป็นพิเศษที่จะให้ความรู้หรือรายละเอียดที่มีผลต่อฐานะเงินสำรองจากการติดต่อโดยตรงกับบุคคลที่เป็นผู้ลงบัญชีเบื้องต้นหรือทั้งหมด และเขาก็ทำหน้าที่ปรับปรุงฐานะเงินสำรองในแต่ละวันหรือในแต่ละสัปดาห์ การจัดการฐานะเงินสำรองอย่างรอบคอบ ก็สามารถก่อให้เกิดผลกำไรแก่ธนาคารได้

ศูนย์กลางของข่าวสารภายในธนาคารนั้น ในธนาคารใหญ่ ๆ เจ้าหน้าที่ในหลายแผนกจะทำงานใกล้ชิดกับผู้จัดการ Money desk เพื่อช่วยให้ข้อมูลแก่เขาเกี่ยวกับธุรกิจซื้อขาย ซึ่งจะมีผลสำคัญในความต้องการสำหรับเงินสำรองหรือเงินสดในทันทีหรือในวันใดวันหนึ่งข้างหน้าในธนาคารขนาดเล็ก เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับฐานะการเงินของธนาคาร อาจจะมีการปรับปรุงส่วนสำคัญของข้อมูลที่ผ่านโต๊ะเขาในวันที่ดำเนินธุรกิจตามปกติ ชาว

คราวจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทำให้เราสามารถคำนวณฐานะสภาพคล่องของธนาคาร และวางแผนเกี่ยวกับกระแสเงินทุนรับและจ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการฐานะการเงินที่ค้ำต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับบัญชีต่าง ๆ ของธนาคาร และเกี่ยวกับราคาของเครื่องมือใน Money Market ที่มีไว้ใช้ในการปรับเงินสด ในมือของธนาคาร ความแน่นอนของข่าวคราวและเวลาที่เหมาะสมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในสิทธิเรียกร้องต่อธนาคารและสิทธิเรียกร้องของธนาคารต่อผู้อื่นโดยผ่านบัญชีเงิน สํารอง

หลังจากที่ธนาคารได้ตัดสินใจเกี่ยวกับการดำรงเงินสํารองแล้วขั้นตอนต่อไปก็คือ การดำเนินการให้เป็นไปตามที่ได้ตัดสินใจ ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องรู้ว่าบัญชี อะไรอยู่บ้าง และจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเกิดขึ้น ยิ่งรวบรวมข่าวสารและข้อมูล ได้ดีและมากเท่าใด ก็จะทำให้การวางแผนการจัดการฐานะเงินสํารองดีขึ้นเท่านั้น

ธนาคารใหญ่ ๆ หลายธนาคารต้องการรายงานโดยตรงจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติ งานด้านเงินสํารอง ซึ่งจะมีผลต่อการเพิ่มหรือลดในบัญชีเงินสํารอง และผลที่สุดจะมีผล ต่อสภาพคล่องของธนาคารด้วย

ตัวอย่างการปฏิบัติงานที่อาจต้องการรายงาน เช่น

1. ตัวเงินคดงที่ซื้อขาย หรือได้ถอนที่ธนาคารกลาง
2. การออกเช็คจ่ายจากบัญชีของธนาคารที่ธนาคารกลาง
3. การกู้ยืมหรือให้กู้ของธนาคารกลาง
4. เงินฝากของรัฐ หรือเช็คของธนาคารกลาง
5. รายการที่ยื่นต่อธนาคารกลางเพื่อการหักบัญชีโดยตรง
6. การชำระบัญชีที่สำนักหักบัญชี
7. เงินฝากและการเบิกเงินสดที่ธนาคารกลาง
8. การกู้ยืมจากธนาคารกลางหรือการให้ธนาคารกลางกู้ยืม

ต่อจากนั้นธนาคารอาจวางแผนการปฏิบัติอย่างกว้าง ๆ ที่จะมีผลต่อเงินฝากเบื้องต้นตามรายงานที่ได้รับมา ตัวอย่างรายการซึ่งต้องการรายงานภายใต้สถานะการณ์ต่าง ๆ รวมถึงรายการที่

1. โอนจากเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม เป็นจ่ายคืนเมื่อครบกำหนดเวลารวมทั้งรายการที่ตรงข้าม
2. เช็คคืนของลูกค้า
3. เช็คส่งจ่ายเงินจากธนาคารอื่นในกิจการต่าง ๆ

ความรู้เกี่ยวกับแผนการจัดการในอนาคตซึ่งจะมีผลต่อเงินสำรองหรือเงินฝากทั้งหมดซึ่งจะเป็นทางไปสู่การจัดการฐานะการเงิน เช่น เมื่อธนาคารรับรองเช็คของลูกค้า ก็รู้กันว่าเงินฝากจำนวนนั้นจะถูกเบิกจากเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามทั้งหมดในไม่ช้า ธนาคารก็จะรู้ว่าผู้รับเงินของเช็คในขณะนั้นได้รับการรับรองและพิจารณาว่าบุคคลนั้นหรือกิจการนั้น ๆ มีบัญชีอยู่กับธนาคารหรือไม่ ถ้าไม่มียอดเงินสำรองก็จะลดลงในจำนวนเท่ากับเช็คนั้นเป็นผลให้สภาพคล่องของธนาคารลดลงด้วย เมื่อเจ้าของนำเช็คมาขอเบิกเงิน การจัดระเบียบเช็คที่สะดักโดยหักจากบัญชีลูกค้าแสดงให้เห็นแนวทางของบัญชีเงินสำรองในอนาคต

ข้อสังเกตทั่ว ๆ ไปบางประการ

การจัดการฐานะการเงินบางครั้งก็เกิดความสับสนกับการจัดการเงินทุนเพราะเหตุที่ว่าการศึกษาจิตใจในขอบเขตหนึ่งนั้นสามารถจะคิดเป็นอย่างอื่นได้ การจัดการเงินทุนเป็นการจัดการที่ทำอยู่ตลอดเวลาเกี่ยวกับรายการทั้งหมดในงบดุลของธนาคาร ซึ่งต้องพิจารณาถึงอัตราดอกเบี้ย เวลา กำไร หรือขาดทุนจากการขายสินทรัพย์และความเสี่ยงในทางตรงข้ามการจัดการฐานะการเงินนั้นแคบกว่า มันมีความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานกับการเปลี่ยนแปลงสภาพคล่องเป็นเงินสด เมื่อเกิดความต้องการขึ้นและโดยมิได้วางแผนไว้ล่วงหน้า มันเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่จะมีผลต่อสินทรัพย์และหนี้สินระยะสั้นของธนาคาร เพื่อที่จะ

ลดต้นทุนของเงินทุนเหล่านั้นในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ การจัดการฐานะการเงินมีความสัมพันธ์เบื้องต้นกับการเปรียบเทียบอัตราดอกเบี้ยที่เป็นอยู่ขณะนั้น และสัมพันธ์อย่างมากกับการจัดหาสภาพคล่องตามที่ต้องการในทันทีด้วยต้นทุนต่ำที่สุด อาจจะมีความเสี่ยงเกิดขึ้นแต่อยู่ภายนอก เวลาไม่ใช่สิ่งสำคัญมากนัก เพราะเวลาที่เกี่ยวข้องนั้นสั้นมากจนไม่สามารถวางแผนค่านกำไรและขาดทุนจากการขายสินทรัพย์ได้ มีทางเลือกเพียงว่า จะขายได้หรือไม่ในกำไรหรือขาดทุนที่มีอยู่ในเอกสาร (Paper gains or losses)

การวางแผนจัดการฐานะการเงินทำรวมทั้งทางเลือกของการเพิ่มหรือลดทั้งสินทรัพย์และหนี้สินระยะสั้น ดังนั้นก็จะได้ผลรวมทั้งหมด แต่ภายในขอบเขตที่ผลรวมเพิ่มขึ้นด้วยการเพิ่มทั้งสินทรัพย์ระยะสั้นและหนี้สินระยะสั้น ก็จะไม่มีการจัดเตรียมหรือไม่มีการใช้สภาพคล่อง ดังนั้นเหตุผลในการถือทั้งสินทรัพย์และหนี้สินระยะสั้นได้ในบัญชีในเวลาเดียวกัน ต้องเป็นด้วยเหตุผลอื่น เป็นต้นว่า เพื่อการกระจายรายได้ในเบื้องต้น การกระจายนี้เป็นประโยชน์แก่ธนาคารในเวลาที่มี Money Market ไม่เข้มงวดนัก

ข้อมูลเหล่านี้เสนอแนวความคิดที่ว่า สินทรัพย์และหนี้สินระยะสั้นซึ่งอยู่ในบัญชีสำหรับการจัดการเรื่องอัตราดอกเบี้ย ควรจะแยกออกไปให้ชัดเจน ดังนั้นผลตอบแทนที่แท้จริงสามารถทราบได้แน่ชัด มันค่อนข้างจะซับซ้อนและสามารถบิดเบือนกระบวนการตัดสินใจให้ตรงข้ามกับการวางแผนทางสภาพคล่อง ธนาคารที่ทำการกู้ยืมเพื่อไปซื้อสินทรัพย์ระยะสั้น สำหรับวัตถุประสงค์อื่น นอกจากเพื่อจัดหาสภาพคล่อง ควรจะวิเคราะห์แนวความคิดในเรื่องวัตถุประสงค์ที่แท้จริงในความต้องการเงินทุน ความคิดของนักการธนาคารบางคนก็ยังคงคลุมเครือในเรื่องนี้

หลักเกณฑ์ในการวางแผนนโยบายสภาพคล่อง

วิธีเพิ่มการถือสินทรัพย์สภาพคล่องขณะที่หนี้สินเพิ่มขึ้นโดยไม่ได้รับความสนับสนุนจากกองทุนสำรองและอื่น ๆ เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง นอกจากมันจะเกิดขึ้นตามวิถีทางของมัน ระบบนี้จะเป็นการจัดหาสภาพคล่องเมื่อไม่มีความต้องการ (และเมื่อต้นทุนสูงมาก)

และไม่ใช้เมื่อเกิดความต้อการขึ้น (เมื่อต้นทุนต่ำสุด)

ทางเลือกทางหนึ่งซึ่งมีการแนะนำว่านำไปใช้ได้ คือระบบที่ว่า เมื่อใดก็ตามที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้นก็ต้องทำการเพิ่มสินทรัพย์สภาพคล่องขึ้นส่วนหนึ่ง ภายใต้ระบบนี้การประมาณฐานะสภาพคล่องของธนาคารยิ่งจะกลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ขณะที่หนี้สินเพิ่มขึ้นและธนาคารจะรู้สึกว่ ธนาคารมีสภาพคล่องอยู่ในระดับสูง เมื่อหนี้สินที่ค้างชำระมีจำนวนสูงสุด เพราะการใช้นโยบายดังกล่าวจะลดภาระของฝ่ายจัดการลง ซึ่งจะทำให้ฝ่ายจัดการเห็นว่า จะมีความต้อการสภาพคล่องจริง ๆ น้อยลง เมื่อเกิดความต้อการสูงสุด

การที่มีค่ากล่าวอยู่ว่า หนี้สินนั้นหมดไปช้ากว่าสินทรัพย์ที่ถืออยู่ แม้ว่าจะมีกำหนดอายุเท่ากัน เพราะหนี้สินบางอย่างสามารถกู้ยืมใหม่ได้ มีเหตุผลบางประการต่อค่ากล่าวนี้ เพราะการเป็นลูกหนี้เก่าเคยกู้ยืมมาก่อน ถ้าจะทำการกู้ยืมใหม่ ก็จะทำให้การตกลงกันได้ง่ายกว่า ถ้าธนาคารเข้าไปเป็นลูกหนี้ใหม่ในตลาดเงินที่ค่อนข้างฝืดเคือง

ธนาคารอาจมีความมั่นใจว่าจะสามารถปรับปรุงฐานะสภาพคล่อง โดยการกู้ยืมระยะยาว และใช้วิธีการซื้อสินทรัพย์ที่มีอายุสั้นกว่า แต่จะต้องระวังปัญหาจะเกิด ณ บริเวณจุดวกกลับอันบน (Upper Turning Point) ของวงจรอัตราดอกเบี้ย เมื่อตลาดมีแนวโน้มที่จะจูงใจให้มีความต้อการเงินทุนขึ้น วิธีการนี้ต้องการการคาดคะเนล่วงหน้าในเรื่องแนวโน้มของอัตราดอกเบี้ย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง Timing of turning points

มิใช่จะโต้แย้งว่าไม่เหมาะสมที่จะเปลี่ยนแปลงกำหนดอายุของหนี้สิน และสินทรัพย์ระยะสั้น บางทีก็มีเหตุผลที่ต้อการสภาพคล่องโดยการกู้ยืมขณะที่อัตราดอกเบี้ยต่ำ แล้วทำการสะสมไว้ในรูปของสินทรัพย์ระยะสั้น เมื่อมีความต้อการก็ทำการเปลี่ยนสินทรัพย์กลับเป็นสภาพคล่อง แต่ก็เป็แผนการที่เหมาะสมที่จะลดต้นทุนสภาพคล่องระยะสั้นโดยเลือก Timing ของการกู้ยืมเงินทุนออกไป ธนาคารจะได้กำไร ถ้าการจัดการหรือการซื้อขายเป็นไปตามแนวทางของมัน เห็นได้ชัดว่าความสามารถในการหากำไรนั้นเป็นสิ่งสำคัญ

ในการจัดการฐานะการเงิน

ข้อโต้แย้งต่อไปอาจเป็นว่า สินทรัพย์ระยะสั้นที่ได้จากการกู้ยืมสามารถนำมาขาย เพื่อใช้จัดเตรียมสภาพคล่องได้ แต่มันจะทำให้เกิดความไม่สมดุลย์ในเรื่องเวลา จะเป็นการช่วยลดต้นทุนได้อย่างมากในการใช้สินทรัพย์สภาพคล่องไปก่อนแล้ว ถ้ายังคงต้องการสภาพคล่องอีก ก็ใช้วิธีกู้ยืมต่อเป็นแหล่งสุดท้าย ธนาคารส่วนใหญ่ก็จะไม่ใช่วิธีกู้ยืมจากธนาคารกลาง หลายธนาคารจะมั่นใจในหนี้สินสภาพคล่องที่มีอยู่ระหว่างที่ถือสินทรัพย์ระยะสั้นไว้เป็นจำนวนมาก

ไม่เคยปรากฏแนวทางว่าเมื่อธนาคารใหนั้นสินสภาพคล่องอย่างมาก มีเงินในกู้ยืมสูงสุดเมื่อถือสินทรัพย์ระยะสั้นไว้ในระดับสูงสุด มีหลายธนาคารไม่เคยใช้สินทรัพย์สภาพคล่องเลย ระหว่างช่วงเวลาภาวะการเงินฝืดเคืองมากอย่างไม่เคยพบมาก่อน สินทรัพย์และหนี้สินระยะสั้นอาจจะอยู่ในระดับใกล้เคียงกับจุดสูงสุด เมื่อการขยายตัวระหว่าง Average Rate ที่ได้รับและจ่ายเป็นไปในทางลบ และเป็นจำนวนมาก การกู้ยืมเงินทุนจำนวนมากถูกนำมาใช้เพื่อจัดหาสินทรัพย์ระยะสั้นให้มากที่สุด ณ ช่วงการหดตัวสูงสุด (ต้นทุนเบื้องต้นสูงสุด) ของวงจร

ความจำเป็นในการกำหนดนโยบายทางด้านสภาพคล่อง

ควรที่จะกำหนดนโยบายทางด้านสภาพคล่องขึ้น เพื่อลดการถือสินทรัพย์สภาพคล่องลงให้เหลือน้อยที่สุดที่ระดับสูงสุดของวงจรการให้กู้ยืม (Loan Cycle) ในทางตรงข้าม ควรจะเป็นเครื่องเตือนถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างสินทรัพย์สภาพคล่อง เมื่ออุปสงค์ในเงินในกู้ยืมลดน้อยลง แม้ว่าจะต้องขายสภาพคล่องนั้นก็ตาม ความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการติดตามนโยบายสภาพคล่อง ควรจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับควย (อย่างน้อยก็เพียงในขอบเขตความรับผิดชอบของเขา) ในรูปแบบแผนของนโยบายเหล่านั้น การดำเนินวิธีการควรจะเป็นไปตามนโยบายที่มีแนวโน้มว่าจะก่อให้เกิดผลดีแก่ธนาคาร

การใช้การวางแผนในแง่ร้ายหรือเลือกวางแผนในกรณีที่เลวที่สุด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นเป็นวิธีการที่เหมาะสม การวางนโยบายแต่ละอย่างที่ผ่านมาไม่ได้กล่าวถึงข้อสมมุติในด้านการล้มเหลวของระบบธนาคาร ซึ่งธนาคารพยายามจะไม่ให้เกิดขึ้นต่อไปแทนที่พิจารณาถึงความยุ่งยากบางอย่างที่จะมีผลกระทบต่อธนาคาร แม้ว่าความยุ่งยากลักษณะเดียวกันนี้อาจจะเกิดขึ้นในธนาคารอื่นด้วยในเวลาเดียวกัน โดยที่ธนาคารคาดหรือไม่ได้คาดว่าจะเกิดขึ้น

เป็นที่แน่นอนว่า การพยากรณ์ระดับ (floor) ของเงินฝากหรือ Ceiling ของเงินให้กู้ยืมเป็นตัวเลขนีที่มีความไม่แน่นอนสูงมาก เช่นเดียวกับตัวเลขต่าง ๆ ที่ธนาคารใช้ในนโยบายทางด้านกำไรหรือตัวเลขอื่น ๆ ที่ใช้ในจุดประสงค์ของการวางแผนทางด้านธุรกิจอื่น ๆ ถ้าตัวเลขในแผนนั้น ๆ ผิดพลาด ก็อาจจะนำไปเป็นแนวทางที่จะนำไปใช้ได้ เพื่อทดแทนกฎเกณฑ์สำหรับวิธีการตัดสินใจเป็นสิ่งที่เหมาะสมเพียงว่าถ้าจะรวมเอาการตัดสินใจที่ใช้ในการตั้งกฎเกณฑ์เป็นการดีกว่าการตัดสินใจที่ใช้ในวิธีการโดยตรงเฉพาะอย่าง

ในขณะที่ใดก็ตามธนาคารจะมีเพียงสภาพคล่องที่พร้อมเสมอในจำนวนจำกัดที่แน่นอน สินทรัพย์สภาพคล่องสามารถวัดได้อย่างดีแม้ว่าจะไม่สมบูรณ์นัก แต่ธนาคารก็รับรู้แน่นอนว่าธนาคารมีสินสภาพคล่องอยู่เท่าใด ทำได้ดีที่สุดก็โดยการคาดคะเนว่ามีสภาพคล่องอยู่เท่าใด และมีความต้องการเท่าใด วิธีการคาดคะเนไม่ได้เป็นการเพิ่มสภาพคล่องเป็นเพียงการช่วยประมาณฐานะที่เป็นอยู่ และกำหนดนโยบายสำหรับการข้างหน้า

การจัดการสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์

(Management of Bank's Liquidity)

เราได้ศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นจะต้องใช้ในการจัดการสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์มาแล้วข้างต้น กล่าวคือ ได้ศึกษาถึงความต้องการด้านสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์ วิธีประมาณความต้องการสภาพคล่องของธนาคาร ทั้งความต้องการสภาพคล่องทางด้านเงินฝากและเงินให้กู้ยืม ทำให้เราทราบได้ว่าในระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง

ธนาคารนั้น ๆ มีความต้องการสภาพคล่องเพียงใด สภาพคล่องที่ธนาคารดำรงอยู่ในขณะนั้น มีเพียงพอกับความต้องการสภาพคล่องที่ได้ประมาณการขึ้นหรือไม่ ซึ่งจะทราบได้โดยวิธีการเปรียบเทียบสภาพคล่องที่ธนาคารมีอยู่กับความต้องการสภาพคล่องที่ได้ประมาณการไว้

นอกจากนี้ก็ได้ศึกษาถึงประเภท และ ลักษณะของสินทรัพย์สภาพคล่องและหนี้สินสภาพคล่องต่าง ๆ ที่ธนาคารพาณิชย์นำมาใช้ในการบริหารสภาพคล่อง ถ้าจากการเปรียบเทียบสภาพคล่องกับประมาณการ ความต้องการสภาพคล่องแล้วผลปรากฏว่าธนาคารดำรงสภาพคล่องไว้มากพอ ก็จะต้องจัดการนำเอาสภาพคล่องส่วนเกินนั้นไปหาผลประโยชน์ให้แก่กิจการ แต่ถ้าธนาคารดำรงสภาพคล่องไว้น้อยพอ ธนาคารก็จะหาวิธีทางที่จะจัดหาสภาพคล่องจากแหล่งต่าง ๆ มาชดเชย

ในกรณีที่ธนาคารดำรงสภาพคล่องไว้น้อยพอ จำเป็นต้องหาเพิ่มเติมขึ้นนั้น ธนาคารจะสามารถหาสภาพคล่องมาได้จากแหล่งต่าง ๆ ที่นอกเหนือไปจากเงินสำรองที่ธนาคารพาณิชย์ทุกธนาคารต้องดำรงไว้ตามกฎหมายข้อบังคับของกฎหมายในส่วนที่เรียกว่าเงินสำรองตามกฎหมาย (Legal Reserves) หรือจากเงินสำรองหมุนเวียน (Working Reserves), สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันขั้นที่หนึ่ง (Primary Reserves) ส่วนอื่น, สินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันขั้นที่สอง (Secondary Reserves) และจากความสามารถของธนาคารในการที่จะทำการกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนภายในประเทศ และจากแหล่งเงินทุนต่างประเทศ มาใช้ในการจัดการสภาพคล่องของธนาคารให้เพียงพอกับความต้องการสภาพคล่องที่ได้ประมาณการไว้

การดำรงเงินสำรองตามกฎหมาย

(Legal Reserves Requirement)

เงินสดสำรองเป็นส่วนหนึ่งของเงินสำรองอันเป็นแนวป้องกันขั้นที่หนึ่งที่กฎหมายกำหนดให้ธนาคารดำรงไว้ โดยต้องดำรงไว้ในสถานที่ที่กำหนดให้ และกำหนดให้ดำรง

ไว้เป็นอัตราส่วนร้อยละของเงินฝาก อัตราเงินฝากสำรองที่กฎหมายบังคับให้ธนาคารพาณิชย์ตั้งค่านั้น ถือเป็นอัตราขั้นต่ำสุด ที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้ฝากเงิน และเงินสำรองส่วนนี้จะต้องเก็บไว้ที่ธนาคารกลางคือ ธนาคารแห่งประเทศไทย

มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้บัญญัติไว้ว่า "ให้ธนาคารพาณิชย์ตั้งเงินฝากสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยแต่ละวันเป็นอัตราส่วนกับยอดเงินฝากไม่ต่ำกว่าอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีซึ่งต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละห้า และไม่เกินร้อยละห้าสิบ อัตราส่วนที่ค้ำประกันธนาคารแห่งประเทศไทย จะกำหนดให้ถือเอาส่วนเฉลี่ยตามระยะเวลาไม่น้อยเท่าใดก็ได้และอาจกำหนดให้ถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยเป็นส่วนหนึ่งของเงินฝากสำรองที่ค้ำประกันก็ได้"

ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี จะกำหนดให้รวมยอดเงินให้เบิกเกินบัญชีที่ยังมิได้จ่ายไป เข้ากับยอดเงินฝากที่ต้องมีเงินฝากสำรองนั้นด้วยก็ได้

การกำหนดตามมาตราที่ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่การกำหนดอัตราส่วนเงินฝากสำรองกับยอดเงินฝากตามความในวรรคแรก และการกำหนดให้รวมยอดเงินให้เบิกเกินบัญชีที่ยังมิได้จ่ายไป เข้ากับยอดเงินฝากตามความในวรรคสองจะให้ใช้บังคับก่อนสิบห้าวันนับแต่วันประกาศมิได้"

ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2517 ลงวันที่ 1 มีนาคม 2517 ได้กำหนดให้ "ธนาคารพาณิชย์ต้องตั้งเงินฝากสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยตามมาตรา 11 ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 8 ของยอดเงินฝาก

อัตราส่วนที่ค้ำประกันนั้น ให้ถือเอาส่วนเฉลี่ยรายสัปดาห์ของเงินฝากสำรองและยอดเงินฝากแต่ละวัน โดยให้ถือเอาวันศุกร์เป็นวันเริ่มต้น และวันพฤหัสบดีเป็นวันสุดท้าย

ของสื่อกาฬ

เงินสดสำรองที่หึ่งคำรงตามวรรค 1 ธนาคารพาณิชย์จะถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทยซึ่งปราศจากภาระผูกพันได้ แต่ต้องไม่เกินร้อยละ 25 ของเงินสดสำรองที่หึ่งคำรงนั้น"

ต่อมาได้มีประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2508 ยอมให้ธนาคารพาณิชย์ถือเอาหลักทรัพย์รัฐบาลไทย ซึ่งปราศจากภาระผูกพัน เป็นส่วนหนึ่งของเงินสดสำรองที่จะต้องคำรงไว้ตามมาตรา 11 ได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของเงินสดสำรองที่หึ่งคำรง

ตามบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นนั้น จึงเห็นได้ว่าขณะนี้ธนาคารพาณิชย์จะต้องคำรงเงินสดสำรองไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยในอัตราร้อยละ 8 ของเงินฝากทั้งสิ้น (Total Deposits) . เงินสดสำรองนี้ธนาคารพาณิชย์จะคำรงเป็นหลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่ปราศจากภาระผูกพันได้ไม่เกินครึ่งหนึ่งของเงินสดที่หึ่งคำรง ส่วนที่เหลือจะต้องเป็นเงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยยอมให้ธนาคารพาณิชย์ถือหลักทรัพย์รัฐบาลไทยที่ปราศจากภาระผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของเงินสดสำรองได้ ก็เพื่อจะช่วยเหลือให้ธนาคารพาณิชย์ มีรายได้จากเงินสดสำรองส่วนหนึ่งบ้าง และเพื่อส่งเสริมการขายหลักทรัพย์รัฐบาล

นอกจากนั้นธนาคารแห่งประเทศไทย ด้วยความเห็นชอบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ยังมีอำนาจที่จะรวมวงเงินเบิกเกินบัญชีในส่วนที่ลูกค้ายังไม่ได้เบิกไป (Unused Balances of Overdrafts) เข้ากับยอดเงินฝากเพื่อใช้ในการคำนวณจำนวนเงินสดสำรองได้ด้วย แต่ปรากฏว่ายังมีได้มีการใช้อำนาจนี้ บทบัญญัติในเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะใช้เป็นเครื่องมือควบคุมเครดิต เพื่อป้องกันมิให้ธนาคารพาณิชย์ขยายเครดิตมากเกินไปจนควรในบางขณะ เช่นเกี่ยวกับอำนาจในการเพิ่มอัตรการคำรงเงินสดสำรอง

เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติตามบทบัญญัติเกี่ยวกับเงินสดสำรองนี้โดยเคร่งครัด มาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้บัญญัติไว้ว่า ถ้าธนาคารพาณิชย์ใดฝ่าฝืนมาตรา 11 คือในเรื่องการดำรงเงินสดสำรองต้องระวางโทษปรับไม่เกิน สองหมื่นบาท และในกรณีที่เป็นความผิดต่อเนื่องกัน ให้ปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งพันบาทตลอดเวลาที่ยังทำการฝ่าฝืนอยู่ และความผิดนี้ให้คณะกรรมการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแต่งตั้งมีอำนาจเปรียบเทียบได้ คณะกรรมการนี้มีจำนวนสามคน ซึ่งคนหนึ่งต้องเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในกรณีที่ธนาคารดำรงเงินสดสำรองผิดเป็นเนื่องนิจ มาตรา 22 ได้กำหนดไว้ว่า "ธนาคารพาณิชย์ใดฝ่าฝืนมาตรา 11 เป็นเนื่องนิจ รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์นั้นให้กู้ยืมหรือลงทุน หรือให้ทำใดภายใต้เงื่อนไขใด ๆ จนกว่าธนาคารพาณิชย์นั้นจะปฏิบัติถูกต้องด้วยก็ได้"

ธนาคารพาณิชย์ใดฝ่าฝืนคำสั่งของรัฐมนตรีตามวรรคก่อน รัฐมนตรีจะสั่งควบคุมธนาคารพาณิชย์นั้นก็ได้"

และพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้วางบทลงโทษเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารของธนาคารไว้ด้วยคือ มาตรา 42 บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ใดกระทำความผิดเพราะฝ่าฝืนมาตรา 11 กรรมการของธนาคารพาณิชย์นั้น หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของธนาคารพาณิชย์นั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของธนาคารพาณิชย์นั้นด้วย

วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ให้ธนาคารกลางมีอำนาจในการกำหนดอัตราส่วนเงินสดสำรองต่อเงินฝากทั้งสิ้น นอกจากเพื่อคุ้มครองผู้ฝากเงินโดยให้ธนาคารแต่ละแห่งระวังรักษาสภาพคล่องจำนวนหนึ่งอันเป็นอัตราขั้นต่ำสุดแล้ว ยังเป็นเครื่องมือควบคุมเครดิตที่สำคัญอย่างหนึ่งของธนาคารกลาง กล่าวคือ เมื่อเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในภาวะเงินเฟ้อ

ธนาคารกลางอาจจะกำหนดอัตราเงินฝากสำรองที่ธนาคารพาณิชย์พึงดำรงให้สูงขึ้น ซึ่งจะ
ไปจำกัดการขยายเครดิตของธนาคารพาณิชย์ให้น้อยลง อันเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยยั้งมิให้ภาวะ
เงินเฟ้อสูงเกิน หรือในกรณีตรงข้ามเมื่อการเงินของประเทศอยู่ในภาวะที่เรียกว่า วิกฤต
ธุรกิจต่าง ๆ ขาดแคลนเครดิตที่จะนำไปขยายกิจการ ธนาคารกลางอาจจะลดอัตราเงิน
ฝากสำรองที่ธนาคารพาณิชย์พึงดำรงให้ต่ำลง ทำให้ธนาคารพาณิชย์สามารถนำเงินไปขยาย
เครดิตได้มากขึ้น ดังนี้ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ถ้ากฎหมายจะบัญญัติให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจที่จะกำหนด
อัตราส่วนเงินฝากสำรองต่อเงินฝากแต่ละประเภท หรือกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์เพิ่มเงินฝาก
สำรองที่ต้องดำรงให้สูงขึ้นตามจำนวนเงินฝากที่เพิ่มขึ้น (Marginal reserve requirement)
นอกเหนือจากการกำหนดให้ดำรง เป็นอัตราส่วนต่อเงินฝากทั้งสิ้น ดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะ
ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยสามารถควบคุมปริมาณเครดิตของธนาคารพาณิชย์ตามภาวะ
การณ์ได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การที่ธนาคารพาณิชย์จะต้องดำรงเงินฝากสำรองตามกฎหมายนี้ มีข้ออ้างที่ถือว่าเป็น
เป็นส่วนดี ดังนี้

1. เป็นประโยชน์ในการควบคุมและช่วยให้ธนาคารพาณิชย์ระมัดระวังในการ
ให้กู้ยืมหรือขยายเครดิต
2. เป็นเครื่องมืออันสำคัญอย่างหนึ่งธนาคารกลางที่จะใช้ควบคุมภาวะการเงิน
ของประเทศ
3. เพื่อรวมเงินสำรองไว้ในที่แห่งเดียวกันที่ธนาคารกลาง ถ้าเกิดมีเหตุฉุกเฉิน
ใด ๆ ธนาคารกลางซึ่งมีหน้าที่ควบคุมช่วยเหลือธนาคารพาณิชย์และเศรษฐกิจการเงินของ
ประเทศจะได้เอาสำรองนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เต็มที่ นอกจากนั้นยังเป็นการเพิ่มความ
สามารถของธนาคารกลางที่จะรับช่วงซื้อลดตั๋วเงินหรือให้เครดิตแก่ธนาคารหรือตลาดเงิน
ทั่ว ๆ ไป เมื่อสถานการณ์เหล่านั้นมีความต้องการเงิน

4. เป็นการช่วยให้ธนาคารกลางมีรายได้จากเงินสดสำรองที่ธนาคารพาณิชย์นำมาฝากไว้บ้าง ด้วยการนำไปลงทุนหาผลประโยชน์ ทั้งนี้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของธนาคารกลาง เพราะตามหลักธนาคารกลางเป็นสถาบันที่ไม่ทำกำไร

เงินสำรองหมุนเวียน

(Working Reserves)

ขณะที่ผู้มีอำนาจทางการเงิน (Monetary authorities) ใช้เงินสำรองตามกฎหมายเป็นเครื่องควบคุมอุปทานของเงิน และสร้างความพร้อมในการตอบสนองความต้องการในด้านการเบิกเงินในขอบเขตที่จำกัด ธนาคารพบว่ามีความจำเป็นที่จะต้องดำรงเงินสำรองไว้ให้เกินกว่าเงินสำรองตามกฎหมาย จำนวนเงินที่เกินเงินสำรองตามกฎหมายร่วมกับเงินสดในมือ เรียกว่าเป็นเงินสำรองหมุนเวียน เงินสดในมือจัดได้ว่าเป็นทั้งเงินสำรองตามกฎหมายและเงินสำรองหมุนเวียนในการรวมเงินสดในมือ, เงินสำรองหมุนเวียนรวมทั้งยอดคุดระหว่างธนาคารหรือธนาคารตัวแทน และยอดคุดอยู่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ในส่วนที่เกินกว่าการดำรงเงินสำรองตามกฎหมายนั้น จัดได้ว่าเป็นเงินสำรองส่วนเกิน

จำนวนเงินสำรองหมุนเวียนที่ธนาคารจะดำรงไว้ขึ้นอยู่กับความเชื่อถือของผู้บริหารธนาคาร จะเห็นเป็นการสมควรเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน บางทีผู้มีอำนาจทางการเงินก็ไม่สามารถจะประมาณจำนวนเงินสำรองหมุนเวียนที่จะดำรงไว้ได้ เพราะความต้องการย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น นักการธนาคารหรือเจ้าหน้าที่ของธนาคารประจำแต่ละท้องถิ่น จะรู้จักและคุ้นเคยกับสภาพความถูกต้องได้มากกว่า

แหล่งเงินที่ธนาคารพาณิชย์สามารถนำมาใช้สนองความต้องการทางด้านสภาพคล่องเพิ่มเติมในกรณีที่เงินสำรองตามกฎหมายและเงินสำรองหมุนเวียนมีไม่เพียงพอ ธนาคารควรจะหาสภาพคล่องจากแหล่งอื่น ๆ มาใช้เพิ่มเติม และควรจะรู้ถึงขนาดของสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง, ขนาดของสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองและ

วงเงินสินเชื่อที่ธนาคารสามารถกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนทั้งภายในประเทศและแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศ

1. ขนาดของสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง

มันเป็นการยากที่จะวางกฎตายตัวเกี่ยวกับปริมาณของเงินสำรองอันคับหนึ่งซึ่งธนาคารหรือระบบธนาคารควรจะต้องวางไว้ การตัดสินใจของธนาคารใดธนาคารหนึ่งอาจจะไม่ตรงกับของธนาคารอื่น ปริมาณที่ควรจะต้องถือไว้ควรจะต้องขึ้นอยู่กับการต้องการของแต่ละธนาคาร มากกว่าขึ้นอยู่กับกฎต่าง ๆ ที่อาจจะมีข้อกำหนดมากมาย จะเห็นได้ว่าสินทรัพย์สำรองอันคับหนึ่ง เป็นแหล่งที่สำคัญของเงินสำรองตามกฎหมายของธนาคาร อย่างไรก็ตาม นอกจากความต้องการในเงินสำรองตามกฎหมายแล้ว ธนาคารยังต้องการเงินทุน, เงินสำรองหมุนเวียน ปริมาณที่ต้องการในเบื้องต้นของเงินทุนที่ต้องการ สำหรับการหักบัญชีระหว่างกัน (Clearing Cheque) สำหรับการเปลี่ยนแปลงของเงินฝากละเงินในใหญ่ยืม และเพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจในสภาพคล่องของสินทรัพย์สำรองอันคับ 2 นอกจากนี้ความพอใจของธนาคารและความสามารถที่จะแก้ไขฐานะเงินสำรองโดยวิธีต่าง ๆ นานาที่จะทำได้จะมีผลต่อขนาดของสินทรัพย์สำรองอันคับหนึ่ง ธนาคารที่ดำรงสินทรัพย์สำรองอันคับ 2 เป็นหลักทรัพย์ระยะสั้นต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำออกขายได้อย่างรวดเร็ว นั้น อยู่ในฐานะที่ดำรงสินทรัพย์สำรองอันคับหนึ่ง ได้น้อยกว่าธนาคารอื่นที่มีสภาพคล่องในสินทรัพย์สำรองอันคับ 2 น้อยกว่า

ปัจจัยที่อาจมีผลต่อขนาดของสินทรัพย์สำรองอันคับหนึ่ง อีกประการหนึ่งคือ ปริมาณเงินสำรองส่วนเกินที่ธนาคารต้องการจะดำรงไว้ และซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็น "Liquidity Preference" บางธนาคารอาจเห็นว่าเขาดำรงเงินสำรองส่วนเกิน 5 ล้านบาท จะทำให้มีความมั่นคงปลอดภัยเพียงพอ ในขณะที่ธนาคารอื่นอาจเห็นว่ามีเพียง 5 พันบาทก็พอ ขอบเขตและการปฏิบัติอาจจะเป็นผลมาจากปัจจัยที่ไม่มีตัวตนและไม่สามารถจะวัดได้ การคิดตามอย่างใกล้ชิดและหาความรู้เกี่ยวกับ short-term money market ก็เป็นปัจจัยที่มีส่วนช่วยเหลือในการกำหนดขนาดได้ ธนาคารที่ตั้งอยู่ในเมือง หรือตั้งอยู่ใกล้เคียงหรือในบริเวณ

Money center จะดำเนินกิจการด้วยการมีสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่ง เพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับเงินฝากและสินทรัพย์ทั้งหมด ซึ่งดำรงไว้โดยกว่าธนาคารที่ตั้งอยู่ห่างไกลจาก Money center เพราะเขามีโอกาสเลือกวิธีการปรับฐานะสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งได้ดีกว่า ประการสุดท้าย บางธนาคารไม่นิยมการกู้ยืมจากธนาคารกลางและธนาคารอื่น โดยเหตุที่ตลาดเงินของธนาคารกลางเป็นแหล่งเบี่ยงเบนของธนาคารใหญ่ ดังนั้นบางธนาคารก็ไม่ยอมใช้วิธีนี้ในการปรับฐานะเงินสำรองของธนาคาร

เราเห็นได้แล้วว่า สินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งถูกกำหนดโดยกฎหมาย และโดยความต้องการด้านการใช้เงินของลูกค้าของธนาคารพาณิชย์, การชำระบัญชี, และการกู้ยืม ปริมาณที่ต้องการแน่นอนนั้นยากที่จะประมาณได้ ไม่มีใครสามารถบอกแก่ฝ่ายจัดการของธนาคารได้อย่างมีหลักเกณฑ์ว่า ธนาคารควรจะต้องถือเงินสำรองประเภทนี้ไว้ในปริมาณเท่าใด เพราะธนาคารต้องคำนึงงานเกี่ยวกับมนุษย์ซึ่งสามารถถูกกระตุ้นด้วยปัจจัยต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นบางทีธนาคารก็เกิดความผิดพลาดหรือไขว่เขวเกี่ยวกับปริมาณการดำรงสินทรัพย์สำรองประเภทนี้ เมื่อเทียบกับความจำเป็นในการใช้สินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งนี้

ธนาคารจะดำเนินงานตามนโยบายในการหารอรรถประโยชน์สูงสุด ซึ่งหมายถึงว่าธนาคารควรจะต้องดำรงสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดรายได้ไว้ในปริมาณที่สูงที่สุด สินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งเป็นสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้และยังจัดเป็นต้นทุนคงที่ในการดำเนินงานอีกด้วย ธนาคารที่ถือสินทรัพย์สำรองประเภทนี้ไว้มาก ๆ ย่อมเป็นการลดรายได้เพื่อสภาพคล่อง ดังนั้นธนาคารที่มีการจัดการอย่างดีจะดำรงสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งไว้ให้น้อยที่สุด แต่ผู้ใช้จะกล่าวว่าการทำดังนี้ของธนาคาร เป็นการลดสภาพคล่องไป แต่หมายถึงธนาคารควรจะต้องมีความชำนาญในการจัดการด้านสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ซึ่งในความจริงก็คือความยืดหยุ่นได้ของสภาพคล่อง ธนาคารไม่ควรดำรงสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งในปริมาณที่เท่ากับความต้องการที่แน่นอนแท้จริงหรือที่ทำนายไว้ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต มันเป็นไปได้ที่จะถือสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดรายได้ในจำนวนที่มากพอใช้ และในขณะที่เดียว

กันก็คือสินทรัพย์ที่เป็นเงินสดพร้อมเสมอสำหรับอุปสงค์ในเงินทุนที่จะเกิดขึ้น

มีหลายธนาคาร โดยเฉพาะธนาคารที่ขาดความชำนาญ มักจะดำเนินการผิดพลาดในเรื่องนี้ ถ้ามีความต้องการเงินสดเพิ่มขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้น ธนาคารจะพบว่าการใช้วิธีกู้ยืมเงินทุนจากธนาคารกลางหรือธนาคารตัวแทนเป็นการประหยัดกว่าที่จะใช้วิธีขายสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ไป เพราะวัตถุประสงค์ของสินทรัพย์สำรองประเภทนี้คือ เพื่อช่วยให้ธนาคารหาประโยชน์จากเงินทุนของธนาคารซึ่งมีอยู่เกินกว่าความต้องการรวมในสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่ง ได้อย่างเต็มที่ และในขณะที่เดียวกันเพื่อเป็นการจัดเตรียมแหล่งเงินทุนได้ในทันทีทันใด เพื่อสนองอุปสงค์อันเกิดขึ้นอย่างคาดไม่ถึง

2. ขนาดของสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันขั้นที่สอง

ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อขนาดของสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 การพิจารณาในที่นี้อาจแบ่งได้เป็นปัจจัยในท้องถิ่น และปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ถึงแม้ว่าปัจจัยบางอย่างเราไม่สามารถประมาณได้ก็ตาม ความพยายามที่จะประมาณขนาดของสินทรัพย์สำรองประเภทนี้จะต้องทำโดยผู้รับผิดชอบในการจัดการค่านี้อย่างเฉพาะ คือ เกี่ยวกับขนาดและส่วนประกอบของสินทรัพย์สำรองนี้

ปัจจัยทางท้องถิ่น

(Local Factors)

ในระดับท้องถิ่น ปัจจัยที่จะมีผลในเบื้องต้นต่อขนาดของสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ของธนาคาร คือ ปัจจัยที่มีผลต่อเงินฝาก, เงินกู้ยืม และเงินลงทุน ชนิด, ที่มาความมั่นคงและความไม่มั่นคงของเงินฝากจะมีผลต่อสินทรัพย์สำรองประเภทนี้ของธนาคารโดยทั่ว ๆ ไป เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อครบกำหนดเวลาจะมีความคงที่มากกว่า เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม ซึ่งมาจากแหล่งต่าง ๆ ที่มีรายได้ปานกลางโดยทั่ว ๆ ไปจะมีความคงที่มากกว่าบัญชีของธุรกิจ หรือกลุ่มคนที่รวมกันเปิดบัญชีนั้น ซึ่งเขาเหล่านี้อาจมีความต้องการค่านีเงินทุนของเขาอย่างกระชั้นชิด และขอเอาไปลงทุนในที่ต่าง ๆ เงินฝากเป็นผล

ผลิตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังนั้นฝ่ายจัดการของธนาคารจะต้องมีความรอบรู้ถึงความมั่นคง และจุดอ่อนในภาวะเศรษฐกิจของท้องถิ่น เพื่อนำมาวางแผนทางด้านการประกอบและขนาดของสินทรัพย์สำรองอันดับ 2

สินค้าที่เคลื่อนไหวเข้าและออกในระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้น มีลักษณะเหมือนกับสินค้าที่เคลื่อนไหวระหว่างประเทศ สินค้าเหล่านี้จะต้องจำแนกแจกจ่ายไปยังเขตที่มีอุปสงค์ในสินค้าสูง ซึ่งจะทำให้ธนาคารได้รับเงินฝากที่เกิดจากกระแสเงินทุนรับ (Inflow of Funds) อย่างไรก็ตาม ถ้าระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่น ทำการซื้อจากภายนอกในปริมาณที่เกินกว่าผลิตที่ผลิตได้ และนำออกขายให้แก่คนภายนอก ธนาคารก็จะสูญเสียเงินฝากไป แม้อาจจะเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอน แต่ก็ต้องนำไปพิจารณาในการวางแผนถึงขนาดของสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ด้วย

การเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลก็เป็นปัจจัยสำคัญ ธนาคารที่ตั้งอยู่ในแหล่งกิจกรรมจะมีประสบการณ์ด้านการเปลี่ยนแปลงในเงินฝากมากกว่าธนาคารที่ตั้งอยู่ในเขตอื่น ๆ ดังนั้นการดำรงสินทรัพย์อันดับ 2 จะต้องมากขึ้นตามส่วน ฝ่ายจัดการของธนาคารไม่ควรมองข้ามลักษณะนิสัยของพลเมือง เพราะเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วย ถ้าพลเมืองเป็นผู้ที่มีความมั่นคงหรือ เป็นผู้ที่ไม่แน่นอน และมีความรู้สึกไวต่อความนึกคิดของคนหมู่มาก ฝ่ายจัดการของธนาคารน่าจะสนใจขอแตกต่างทั้งหมดในเรื่องสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 มากกว่าถ้าพลเมืองเป็นผู้ที่มีลักษณะไม่เปลี่ยนแปลง

มีเงินฝากประเภทซึ่งธนาคารต้องวางแผนการจัดการสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ซึ่งได้แก่ การเบิกเงินทุนของพลเมือง, บัญชีของธนาคารตัวแทน ชุมชน รัฐบาล หน่วยราชการ องค์กรธุรกิจ จะใช้ธนาคารพาณิชย์เป็นที่รับฝากเงินและการเบิกถอนเงินทุนตามปกติ เมื่อเขาเกิดความต้องการขึ้น การเบิกเงินสำหรับใช้จ่ายของโรงเรียนหรือของหน่วยราชการมักจะเกิดขึ้นตามปกติเดือนละครั้ง ธนาคารจะต้องมีเงินทุนพร้อมเสมอเพื่อสนองการเบิกเงินประเภทเหล่านี้ แต่ในช่วงระหว่างที่ไม่มีมีการเบิก ธนาคาร

สามารถนำไปลงทุนได้ในระยะสั้น ๆ อันจะได้รับผลตอบแทนในการลงทุนนั้น ถ้าได้มีการจัดเตรียมสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 อย่างดี เงินฝากระหว่างธนาคารหรือที่ธนาคารตัวแทนนั้นเป็นบัญชีที่มีความเปลี่ยนแปลงสูง ธนาคารจะต้องนำเข้ามาเกี่ยวข้องในการวางแผนด้านสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ด้วย

ฝ่ายจัดการของธนาคารจะต้องมีความชำนาญและรอบรู้เกี่ยวกับอุปสงค์ในเงินทุนของบุคคล, ธุรกิจ และรัฐบาลในระดับท้องถิ่นเป็นอย่างดี แนวโน้มตามฤดูกาลมีความสัมพันธ์กับเงินฝากและเงินให้กู้ยืม ซึ่งเปรียบเสมือนกับสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ที่มีสภาพคล่องสูง ธนาคารที่มีการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงเงินให้กู้ยืม และ/หรือเงินฝากตามฤดูกาล จะไม่ต้องการสำรองสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ไว้ในปริมาณเท่าเดิมตลอดเวลา ถ้าทำเช่นนี้ก็นับว่าเป็นการเสียโอกาสในการที่จะไครรายได้ที่ควรไป อุตสาหกรรมในท้องถิ่น อาจมีอุปสงค์ในการกู้ยืมเกิดขึ้นตามฤดูกาลตามปกติของธนาคารในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งของปี ถ้ามีสถานะการณ์เช่นนี้ธนาคารในท้องถิ่นจะต้องอยู่ในฐานะที่พร้อมเสมอที่จะเอื้ออำนวยและสงเคราะห์แก่อุปสงค์เหล่านี้ ธนาคารจะต้องรู้ถึงพฤติกรรมในอดีตของพลเมืองในท้องถิ่น, ความต้องการและแนวโน้มทางเศรษฐกิจ อันนี้เป็นแบบแผนที่สำคัญและเต็มไปด้วยความเสี่ยงและหลุมพราง แต่ก็ก็เป็นสิ่งสำคัญมากที่จะช่วยให้บรรลุถึงการกำหนดขนาดของสินทรัพย์สำรองอันดับ 2

อายุของ Portfolio ของการลงทุน เป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่จะมีผลต่อขนาดของสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ถ้ารายการส่วนใหญ่ในบัญชีเงินลงทุน มีอายุยาวนานเป็น 10, 12 หรือ 15 ปี ธนาคารจำเป็นจะต้องมีสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 มากกว่า ถ้าเป็นชนิดที่มีระยะเวลาสั้น หน้กที่มีระยะเวลาใกล้เคียงยาวนานราคาอาจจะลดลงได้เนื่องจาก การเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ย และถ้าเกิดความต้อการนำไปเพิ่มเติมสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งก็จะเกิดการขาดทุนขึ้น ในทำนองเดียวกันกับที่เราได้ทำในเรื่องการลงทุนระยะยาวก็ควรจะคำนึงถึง Portfolio ของการให้กู้ยืมของธนาคารด้วย ถ้าธนาคารจัดการให้เงินให้กู้ยืมของธนาคารมีระยะเวลาครบกำหนดแตกต่างกัน ไม่พร้อมกัน ด้วยวิธีต่าง ๆ

ซึ่งจะก่อให้เกิดผลตอบแทนในระยะเวลาต่าง ๆ ธนาคารนั้นจะอยู่ในฐานะการดำรงสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ในระดับต่ำ ซึ่งจะเป็นการดีกว่า ถ้าดำเนินการโดยขาดความรอบคอบและขาดการวางแผนที่ดีเกี่ยวกับเรื่องนี้ และควรที่จะจัดประเภทของเงินให้กู้ยืมตามอายุและตามประเภทเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงในสภาพคล่อง

ปัจจัยด้านประชาชาติ

(National Factors)

ถึงแม้ว่าธนาคารจะดำเนินการอยู่ในระบบเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น แต่ก็จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจของชาติ และได้รับผลกระทบกระชื้อนจากปัจจัยซึ่งอาจเกิดขึ้นจากภาวะการค้า ผลที่เกิดขึ้นบางประการอาจจะไม่มีผลต่อธนาคาร หรืออาจจะไม่มีผลในทันที แต่อาจจะปรากฏได้ภายในเวลาอันสมควร ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่ฝ่ายจัดการของธนาคารที่จะต้องติดตามให้ทันกับการพัฒนาประเทศ ผลของปัจจัยดังกล่าวคล้ายกับเป็นปฏิริยาตุลย์ มันจะขยายตัวและผลของมันซึ่งอาจจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ธนาคาร จะต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนเกี่ยวกับขนาดและส่วนประกอบของสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ด้วย

เมื่อพิจารณาในระดับชาติ การลดลงของเงินให้กู้ยืมจะมีผลต่อทุกธนาคาร ในประเทศเงินให้กู้ยืมและเงินฝาก มักจะมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน ข้อตกลงและสัญญาในการให้กู้ยืมยอมจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ย่อมเป็นไปได้ที่การลดลงของเงินฝากจะมีมากกว่าการลดลงของยอดเงินให้กู้ยืมในแต่ละธนาคาร ถ้าลูกค้าของธนาคารใช้เงินทุนของเขาที่ฝากไว้กับธนาคาร ในการจ่ายชำระหนี้เงินกู้ให้แก่ธนาคารอื่นหรือสถาบันการเงินอื่น หรือกล่าวได้ว่าจะมีกระแสเงินทุนจ่ายออกจากธนาคาร และมีกัด้ยเข้าสูธนาคารในส่วนน้อยหรือไม่มีเลย ทำให้ฐานะสภาพคล่องของธนาคารลดลง ความไม่สมดุลนี้จะมีอยู่ตราบเท่าที่เงินให้กู้ยืมของธนาคารยังคงมีอยู่ในปริมาณคงที่

ในเมื่อหนี้สินของรัฐบาลเป็นสินทรัพย์หลักของธนาคารพาณิชย์ ปัจจุบันที่มีความสำคัญมากที่สุดที่มีผลต่อโครงสร้างของเงินฝากของประเทศ คือการไถ่ถอนหนี้สิน แต่ขณะนั้นเงินในบัญชีของธนาคารมีความสำคัญมากในโครงสร้างของสินทรัพย์ของระบบธนาคารพาณิชย์ การที่ปริมาณเงินในบัญชีลดลงอย่างมากมายนี้อาจมีผลกระทบต่อระบบธนาคารพาณิชย์ในด้านอื่นอีก ซึ่งอาจจะเป็นในรูปแบบที่เกิดขึ้นทางด้านจิตวิทยา ประชาชนอาจถูกกระตุ้นให้ลดจำนวนหนี้สินลงอย่างรวดเร็ว จึงทำการเรียกร้องเงินสดคืนจากบัญชีเงินฝากของเขา ซึ่งจะมีผลให้ธนาคารต้องขายสินทรัพย์ไปบ้าง เพื่อนำมาเพิ่มปริมาณสินทรัพย์สำรองอันคับขันหนึ่งของธนาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ฝากเงินมีความต้องการในเงินทุนของเขา

การเพิ่มหรือลดในสินทรัพย์ของรัฐบาลที่ธนาคารพาณิชย์ถืออยู่ ก็จะมีผลต่อเงินฝากเช่นเดียวกันกับความเปลี่ยนแปลงในเงินในบัญชีทั้งหมด สินทรัพย์ของรัฐบาลเป็นเครื่องมือทางด้านหนี้สินที่ออกโดยรัฐบาล ต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นต้นทุนของรัฐบาล ดังเช่นเงินทุนที่ได้มาจากเงินในบัญชีของธุรกิจที่ใช้จ่ายซื้อแรงงาน และวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ เมื่อธนาคารซื้อสินทรัพย์การซื้อขายจะเสร็จสมบูรณ์โดยการเพิ่มขึ้นในเงินฝากเมื่อเทียบกับแหล่งของเงินทุนที่จะนำมาใช้ได้ แม้ว่าเงินฝากของระบบธนาคารพาณิชย์อาจเพิ่มขึ้นเนื่องจากการถือสินทรัพย์เพิ่มขึ้นเพราะเมื่อธนาคารไม่จ่ายเงินซื้อสินทรัพย์นั้น เงินบางส่วนหรือทั้งหมดจะกลับคืนเข้าสู่ระบบธนาคารอีกครั้งในรูปแบบของเงินฝาก อาจมีการเบิกเงินทุนบางส่วนเพื่อนำไปใช้จ่ายและอาจนำไปใช้จ่ายในเขตอื่น ด้วยเหตุนี้แต่ละธนาคารควรจะยอมรับความสูญเสียในเงินฝาก ยิ่งกว่านั้นการที่ธนาคารพาณิชย์ได้สินทรัพย์มาจะมีผลต่อการขยายเงินฝากทั้งหมด และการไถ่ถอนหนี้จะลดยอดเงินฝากทั้งหมด

ถ้าแต่ละธนาคารดำรงเงินฝากไว้ในปริมาณเท่ากับการถือสินทรัพย์ฉบับที่ครบกำหนดไถ่ถอนก็จะไม่เกิดปัญหาในด้านการลดลงนี้ แต่ถ้ามีบางธนาคารไม่ทำดังนี้ ธนาคารนั้นอาจจะยอมรับการสูญเสียจากการลดลงอย่างรวดเร็วของเงินฝากในบางครั้งบางคราว เหตุการณ์อย่างเดียวกันอาจจะเกิดขึ้นได้ในกรณีที่ว่าหนี้สินที่ธนาคารถืออยู่ ถูกโอนไปยังผู้ลงทุนอื่นที่ไม่ใช่ธนาคาร คือ ถ้าผู้ซื้อจะทำการจ่ายเงิน เขาก็จะเบิกเงินฝากของเขา

จากธนาคารหนึ่ง ขณะที่หุ้นกู้ที่ครบกำหนดได้ออนนั้นอยู่ในกรรมสิทธิ์ของธนาคารอื่น นักการธนาคารต้องการทราบบางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับความสามารถในการเพิ่มหรือได้ออนหนี้สินของรัฐบาล และผลที่จะเกิดขึ้นกับเงินฝากของธนาคาร เพื่อวางแผนถึงขนาดและอายุของสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ที่เขาควรจะต้องวางไว้ได้คือขึ้น

นโยบายทางด้านการเงินของรัฐบาล เป็นปัจจัยที่จะต้องพิจารณาในการวางแผนด้านขนาดของสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 อันนี้รวมถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น การดำเนินงานของ (Open-market) และการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยส่วนลดและในการดำรงเงินสำรองและธนาคารไม่ควรมองข้ามพฤติกรรมของปัจจัยในการเพิ่มหรือลดที่คุกคามมาแล้วข้างต้น

การจัดการเกี่ยวกับสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 เป็นแนวป้องกันขั้นที่ 2

(Management of Secondary Reserves)

ขนาดของสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 เป็นหนึ่งในบรรดาปัญหาทั้งหลายที่ฝ่ายจัดการของธนาคารพยายามแก้ไขหาคำตอบอยู่เสมอ และยอมรับกันว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดผลแก่สินทรัพย์สำรองประเภทนี้นั้นเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถเห็นได้ และไม่สามารถวัดได้ จึงทำให้ไม่สามารถหาคำตอบที่แน่ชัดได้ ความต้องการของสินทรัพย์สำรองประเภทนี้เกิดขึ้นเนื่องมาจากผลของการเปลี่ยนแปลงเงินฝากและอุปสงค์ในเงินให้กู้ยืมและลงทุน ถ้าสาเหตุเหล่านี้สามารถกำหนดได้แน่นอน ปัญหาทางด้านสภาพคล่องก็จะลดลงหรือจะไม่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามก็ขอชี้แจงว่านี่ไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาใหญ่ ปัญหาจริง ๆ อาจจะเป็นว่าทำอย่างไรจะทำการวัดได้อย่างแน่นอนว่า ผู้มีอำนาจทางการเงิน (Monetary Authorities) จะเพิ่มหรือลดการดำรงเงินสำรองตามกฎหมายของธนาคารในเวลาที่กำหนด จะรู้ได้อย่างไรว่าบัญชีรายใหญ่ ๆ จะปิดบัญชีไปจากธนาคารเมื่อใด จะรู้ได้อย่างไรว่าโรงงานในท้องถิ่นซึ่งว่าจ้างแรงงานส่วนใหญ่จากคนงานในท้องถิ่นนั้นจะถูกบังคับให้ลดการผลิตเมื่อใด

เป็นความจริงที่ว่าอาจจะมีบางสิ่งที่เป็นเครื่องแสดงถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แต่เป็นการยากที่จะกำหนดได้อย่างแน่นอนว่าอะไรจะมีผลต่อเงินฝากและอุปสงค์ของเงิน

ให้กู้ยืมของแต่ละธนาคาร จากที่ได้กล่าวมาแล้ว เจ้าหน้าที่ของธนาคารผู้มีหน้าที่กำหนดขนาดของสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งและสองนั้น จะต้องทำงานที่ยุ่งยาก ซับซ้อน และเป็นงานที่สำคัญที่จะต้องปฏิบัติ เขาจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับแนวโน้มในการผลิตและการสะสมสินค้าคงคลัง, จิตใจของประชากร, อัตราดอกเบี้ย, โอกาสหรือช่องทางอื่นที่จะเป็นเหตุให้บัญชีรายใหญ่ ๆ จะมาเบิกเงิน และลงทุนในอสังหาริมทรัพย์, จำนวน, ชั้นหรือชั้นๆ และ Money Supply ระดับราคาและภาวะเงินเพื่อเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งเป็นเหตุให้ธนาคารกลางลดหย่อนนโยบายที่เข้มงวดลงบ้าง

อย่างไรก็ตามไม่ควรจะลงความเห็นว่ ธนาคารใดธนาคารหนึ่งไม่ได้ทำการคาดคะเนและพยากรณ์ล่วงหน้าถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 การเปลี่ยนแปลงของเงินฝากและเงินให้กู้ยืม เป็นสิ่งที่สามารถพยากรณ์ได้ และนักการธนาคารสามารถประมาณได้จากประสบการณ์ในอดีตเกี่ยวกับความต้องการของเงินให้กู้ยืมของหน่วยธุรกิจและการลดลงของเงินฝาก อย่างไรก็ตามมีบางสิ่งที่ไม่สามารถทำนายได้ เช่นผลของสงครามหรือภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ดังนั้นฝ่ายจัดการของธนาคารก็จะเผชิญกับปัญหาในการวางแผนสำหรับทั้งสิ่งที่คาดคะเนไว้และสิ่งที่ไม่ได้คาดคะเนไว้ จึงไม่สามารถกำหนดขนาดของสินทรัพย์สำรองอันดับ 2 ที่แน่นอนได้ นักการธนาคารนั้นบางครั้งก็มีความผิดพลาดในคำนวณความปลอดภัยและถือเงินสำรองไว้เกินกว่าความต้องการที่แท้จริง แต่ก็พยายามปรับปรุงการดำเนินการให้เป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เพราะลูกค้าทุกคนต่างก็ให้ความไว้วางใจและมั่นใจในสภาพคล่องของธนาคาร ไม่ว่าจะในฐานะเงินผู้ฝากเงิน ผู้กู้ยืมเงิน, ผู้ถือหุ้น หรือเป็นประชาชนทั่ว ๆ ไป

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดขนาดของเงินสำรอง

(Factors that govern the size of reserve)

ถึงแม้ว่าหน้าที่ของสินทรัพย์สำรองอันดับหนึ่งในด้านความช่วยเหลือควบคุมการขยายเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามจะเป็นบทบาทที่สำคัญ นักการธนาคารจะต้องคิดต่อไป

ในแง่ของหนี้สินที่จะจ่ายคืนให้ตามอุปสงค์ของผู้ฝากเงินของธนาคาร ดังนั้นในค่านักการธนาคารหน้าที่ของเงินสำรองในด้านการค้าประกันความมั่นคงของธนาคาร จัดได้ว่าเป็นความสำคัญหลักของเงินสำรอง ในการพิจารณาว่าธนาคารควรจะมีเงินสำรองไว้ในปริมาณเท่าใด เขาจะต้องเอาใจใส่ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับความต้องการในเงินสำรองตามกฎหมาย, กฏรหมุนเวียนของเงินฝาก, ข้อได้เปรียบในการดำรงยอดดุลระหว่างธนาคาร และวิธีการที่จะหาเงินมาเพิ่มเติมยอดเงินสำรอง

การดำรงเงินสำรองตามกฎหมายเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งผู้มีอำนาจทางการเงินใช้ควบคุมการขยายตัวของเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม แต่สำหรับนักการธนาคารโดยลำพัง เขาจะให้ความสนใจเพียงเล็กน้อยในวัตถุประสงค์ของนโยบายที่กำหนดขึ้นเขาจะให้ความสนใจเพียงการตั้งเงินสำรองขั้นต่ำเท่าที่เขาจะต้องดำรงไว้ การดำรงเงินสำรองตามกฎหมายจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับ เพราะถ้าไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย ธนาคารจะมีความผิดและจะต้องได้รับโทษ

จะต้องพิจารณาดังโอกาสในการหมุนเวียนของเงินฝากของธนาคารด้วยการพิจารณาในค่านี จะต้องทำการแยกประเภทเงินฝากเป็นระยะสั้น และระยะยาว หรือถ้าให้ดีกว่านั้นควรที่จะแยกให้เห็นเด่นชัดเป็นเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม และเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อครบกำหนดเวลา สำหรับยอดดุลเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามบางยอดจะคงอยู่โดยไม่มี การเคลื่อนไหวเลยในบางช่วงระยะเวลา ในขณะที่บัญชีเงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อครบกำหนดเวลาเปลี่ยนแปลงไป จำนวนของผู้ฝากเงินและขนาดโดยเฉลี่ยของยอดดุลเหล่านั้นควรจะต้องนำมาพิจารณาด้วย ธนาคารที่มีผู้ฝากเงินมาก รายที่มียอดดุลพอสมควร จะมีความเชื่อมั่นได้ว่าการเบิกเงินประจำวันจะมีค่าใกล้เคียงและสมดุลกับเงินฝากใหม่ ธนาคารเหล่านี้จะมีการจ่ายเงินทั้งหมดในแต่ละวันจะไม่มากมายนัก หรืออีกนัยหนึ่ง ธนาคารซึ่งมีบัญชีรายใหญ่ ๆ อยู่เพียงเล็กน้อย แต่ยอดเงินฝากมีมากเมื่อเทียบกับยอดเงินฝากทั้งหมด จะต้องดำรงเงินสำรองไว้ให้มีความสัมพันธ์กันเพื่อตอบ

สนองการเบิกเงินของลูกค้าเหล่านี้ นอกจากนี้ความนำการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาลของธุรกิจ ซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคารมาพิจารณาด้วย เช่น ธนาคารบริการอยู่ในท้องถิ่นที่ทำการกิจกรรม จะต้องขยายสินทรัพย์สำรองอันค้ำหนึ่งของคนเพื่อเตรียมการไว้สำหรับการเพาะปลูกในฤดูฝน และฤดูกาลเก็บเกี่ยวด้วย ซึ่งลูกค้าส่วนใหญ่ของธนาคารก็หวังจะเบิกเงินในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

ธนาคารจะตัดสินใจดำรงยอดดุลระหว่างธนาคารไว้ให้พอเพียง เพราะจะทำให้ธนาคารผู้ฝากเงินสามารถได้รับบริการหลาย ๆ อย่าง ซึ่งเป็นค่าบริการผู้รับฝากจะเสนอให้โดยไม่คิดค่าบริการ ซึ่งเข้าใจกันว่าเขาจะได้รับผลตอบแทนจากยอดดุลขาดเพียงจำนวนหนึ่งจากธนาคารผู้ให้บริการ

ประการสุดท้ายในการตัดสินใจถึงปริมาณของสินทรัพย์สำรองอันค้ำหนึ่งที่ธนาคารควรดำรงไว้ จะต้องพิจารณาถึงความสามารถที่จะหาเงินมาเพิ่มเติมเงินสำรองที่นำออกใช้ให้คงอยู่เต็มถึงระดับที่ปลอดภัยอยู่เสมอ เขาจะมุ่งความสนใจไปยังส่วนประกอบของหลักทรัพย์ที่ถืออยู่ โดยสนใจในสินทรัพย์ที่สามารถขายได้อย่างรวดเร็วโดยปราศจากการขาดทุน นอกจากการตัดสินใจดำเนินงานในทันทีของเขา เขาจะพิจารณาถึงความหวังหรือช่องทางที่เขาจะสามารถทำ การกู้ยืมได้จากกองทุนเงินสำรองหรือจากระหว่างธนาคารด้วยกัน

3. ขนาดของวงเงินสินเชื่อ (Credit line) ที่ธนาคารมีอยู่กับแหล่งเงินทุนภายในประเทศ และแหล่งเงินทุนต่างประเทศ สภาพคล่องทางค้ำหนึ่งสิน ซึ่งเกิดจากความสามารถในการกู้ยืมของธนาคารนั้น ขึ้นอยู่กับขอบเขตและวงเงินที่ธนาคารได้ตกลงหรือได้รับสิทธิ์ให้กู้ยืมได้จากแหล่งเงินนั้น ๆ

ขนาดของวงเงินสินเชื่อ ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างธนาคารผู้กู้เงินกับแหล่งเงินทุนในการกู้ยืมของธนาคาร ในเรื่องเกี่ยวกับจำนวนสูงสุดของหนี้สินที่ธนาคารสามารถกู้ยืม

ได้ในขณะใดขณะหนึ่ง ส่วนใหญ่แล้ววงเงินสินเชื่ออาจจะกำหนดเป็นงวด 3 เดือน 6 เดือน หรือ 1 ปี และจะทำการตกลงกันใหม่เมื่อครบกำหนดที่ใดตกลงกันได้ จำนวนของวงเงิน ขึ้นอยู่กับผู้ให้กู้ยืม และความต้องการของธนาคารผู้กู้เงิน อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงวงเงินให้กู้ยืมได้ในวันต่อสัญญาหรือก่อนหน้านั้น

จากวงเงินสินเชื่อที่ธนาคารได้รับจากแหล่งเงินให้กู้ยืมแต่ละแห่งธนาคารจะต้องทราบว่าธนาคารได้ใช้เงินกู้จากแหล่งใดไปบ้าง และใช้ไปแล้วเท่าใด มีเหลือไว้ใช้เพื่อการบริหารสภาพคล่องของธนาคารอยู่อีกเท่าใด เมื่อเกิดความต้องการสภาพคล่องขึ้นมา จะได้ทำการกู้ยืมได้ที่

เปรียบเทียบสภาพคล่องที่มีอยู่กับการสภาพคล่อง

เหตุผลประการหนึ่งที่ธนาคารทำการปรับปรุงวิธีการในการคาดคะเนปริมาณของสภาพคล่องที่ธนาคารต้องการ ก็คือการทำธนาคารจะสามารถทำให้เกิดความสมดุลย์ในความต้องการสภาพคล่องของธนาคารกับการถือสินทรัพย์สภาพคล่องระยะสั้น ภาพบนของแผนภาพที่ 9 คือยอดรวมของสินทรัพย์สภาพคล่องที่ธนาคารถือไว้ และยังแสดงถึงความต้องการสภาพคล่องที่ได้ จากภาพที่ 6 ภาพล่างของแผนภูมิที่ 9 เราหักออกจาก การคาดคะเนความต้องการสภาพคล่องของ (Money market Assets) ถ้าจำนวนที่เหลือ เป็นบวก คือมีสินทรัพย์มากกว่าความต้องการสภาพคล่อง แสดงว่าธนาคารถือสภาพคล่องส่วนเกินไว้ ถ้าจำนวนที่เหลือเมื่อหักความต้องการออกจากสินทรัพย์สภาพคล่องที่มีอยู่แล้ว ได้ผลเป็นลบ คือความต้องการสภาพคล่องมีมากกว่าสินทรัพย์สภาพคล่องที่ดำรงไว้ แสดงว่าธนาคารจะขาดสภาพคล่องในช่วงนั้น ดังตัวอย่างในตาราง ข.

ตาราง ข. เปรียบเทียบสภาพคล่องที่มีอยู่กับประมาณการสภาพคล่อง

	ธันวาคม	มิถุนายน
Money Market Assets ทั้งหมด (บาท)	18,351,000	16,413,000
ความต้องการสภาพคล่องที่ประมาณไว้	<u>14,093,000</u>	<u>16,950,000</u>
(บาท)	<u>4,258,000</u>	<u>- 537,000</u>

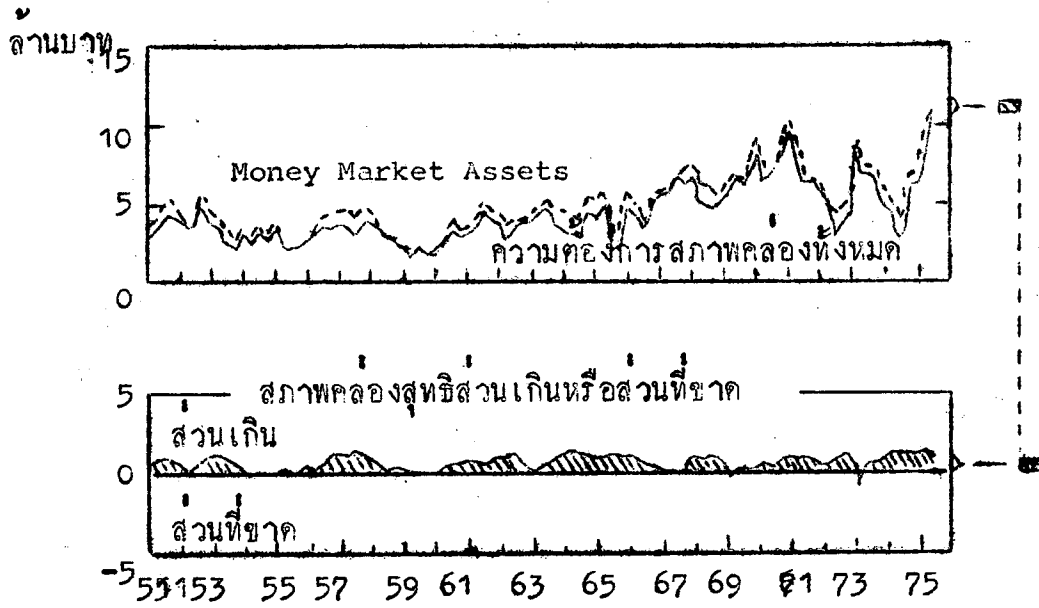
ในเดือนธันวาคม ธนาคารถือ Money Market Assets ไว้มากกว่าความต้องการสภาพคล่องที่ประมาณไว้ เป็นผลให้ธนาคารถือสินทรัพย์สภาพคล่องไว้มากเกินไป ทำให้ประสิทธิภาพในการหาเงินฝากลดลง แต่ในเดือนมิถุนายน เหตุการณ์แตกต่างกันไป คือ ธนาคารมีความต้องการสภาพคล่องมากกว่าสินทรัพย์สภาพคล่องที่ถืออยู่ เป็นผลให้ธนาคารต้องจัดหาสภาพคล่องมาเติมเต็มให้เพียงพออย่างรีบด่วน

ภาพร่างของแผนภูมิที่ 9 แสดงถึงสถานะการณ์ที่ธนาคารควรจะมีประสบการณ์ และมีความชำนาญพอ ถ้าได้ทำการหักความต้องการสภาพคล่องออกจากการดำรงสภาพคล่อง ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ถ้าธนาคารพบว่าถือสินทรัพย์สภาพคล่องไว้มากกว่าประมาณการสภาพคล่องที่คาดคะเนไว้ สินทรัพย์สภาพคล่องที่ถือไว้บางส่วนควรจะเปลี่ยนไปเป็นสินทรัพย์ที่มีกำหนดอายุยาวนานกว่า ซึ่งจะก่อให้เกิดผลได้สูงกว่า ดังเหตุจากภาพร่างของแผนภูมิ 4.4 จะเห็นว่ามีส่วนช่วงที่สภาพคล่องส่วนเกินแล้วติดตามด้วยช่วงที่มีความต้องการสภาพคล่องสุทธิ และการดำรงสภาพคล่องอยู่ในภาวะเกือบสมดุลย์ ธนาคารอาจจะสมัครใจที่จะถือสภาพคล่องส่วนเกินนี้ไว้ชั่วคราวไว้เพื่อขาดเผื่อเหลือ มากกว่าพยายามที่จะนำไปหารายได้หรือดอกเบี้ยส่วนเพิ่มโดยการ เปลี่ยนจากการลงทุนระยะสั้นเป็นระยะยาว เพื่อเป็นเครื่องประกันว่าการคาดคะเนของธนาคารอาจจะเกิดการผิดพลาดได้

ธนาคารที่พบว่าตนมีสภาพคล่องน้อยกว่าความต้องการสภาพคล่องที่เกิดขึ้น ควรจะแก้ไขสถานะการณ์ให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ การขาดสภาพคล่องแสดงให้เห็นว่าธนาคาร

แผนภาพที่ 9

Money Market Assets และความต้องการสภาพคล่องทั้งหมด

ขาดการป้องกันต่อความเสี่ยงที่เกิดขึ้น จากภาพล่างของแผนภาพที่ 9 จะสังเกตเห็นว่าการขาดสภาพคล่องของธนาคารที่เกิดขึ้นจะเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ไม่ยาวนานนัก เพราะธนาคารต้องรีบแก้ไขเหตุการณ์นี้อย่างรีบด่วน ถึงแม้ว่ามันอาจจะเกิดขึ้นได้บ่อย ๆ ก็ตาม

ช่วงระยะเวลาที่ดำรงสภาพคล่องส่วนที่เกินความจำเป็นอย่างปิดเยื่อ ทำให้ประสิทธิภาพในการหากำไรของธนาคารลดลง และจะเป็นการขัดขวางความสามารถในระยะยาวของธนาคารในการที่จะนำผลกำไรที่ได้ไปลงทุนใหม่ในกิจการอื่น หรือเพื่อขยายบริการให้ทันกับความต้องการของสังคม อย่างไรก็ตามในช่วงระยะเวลาดังกล่าวก็ไม่ร้ายแรงเท่าช่วงที่มีสภาพคล่องขาดมือไป การขาดสภาพคล่องแสดงให้เห็นว่าฝ่ายจัดการของธนาคารให้ความป้องกันต่อความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นไม่เพียงพอ

ดังนั้นการที่ไม่มีสภาพคล่องส่วนเกินหรือขาด คือมีอยู่ในภาวะสมดุลจึงจะจัดว่าเป็นแนวทางในการดำเนินงานที่ดีที่สุด ความหวังของการจัดการธนาคารนั้นคือความสามารถที่จะจัดการบัญชีสภาพคล่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงมีบางโอกาสที่ธนาคารมีสภาพคล่องส่วนเกินใกล้เคียงศูนย์ (0) ซึ่งจะทำให้สมจุดมุ่งหวังของธนาคารในด้านการมีประสิทธิภาพในการหากำไรสูงสุด

การติดตามผลและควบคุมให้เป็นที่ไปตามนโยบายทางด้านสภาพคล่อง

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เราได้ทราบวิธีการต่าง ๆ ในการจัดการและการวางนโยบายในด้านการสภาพคล่องแล้ว เราก็จะกำหนดได้ว่า ธนาคารควรจะมีสภาพคล่องไว้ในระดับใด กล่าวคือ ธนาคารควรจะมีเงินสดในมือไว้ในทุกขณะเท่าใด ควรจะมีสินทรัพย์สภาพคล่องแต่ละชนิดไว้อย่างต่ำเพียงใด ถึงสินทรัพย์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้มีปริมาณลดลงจนเหลือต่ำกว่าระดับที่กำหนดไว้เมื่อใด ธนาคารก็ควรจะได้จัดเตรียมหามาเพิ่มเติมอย่างรีบด่วน เพื่อเป็นการดำรงฐานะสภาพคล่องของธนาคารไว้ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมตามที่ได้กำหนดไว้

สำหรับการถือเงินสดไว้เพื่อใช้ในการจัดการฐานะสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยนั้น ทุกธนาคารจะต้องดำรงเงินฝากไว้ ณ ธนาคารแห่งประเทศไทยในอัตรา 3 % ของยอดเงินฝากทุกขณะ นอกจากนี้ก็ต้องดำรงเงินสดสำรองตามกฎหมายไว้กับธนาคารแห่งประเทศไทยตามกฎหมายข้อบังคับของกฎหมาย และถือเงินสดไว้อีกส่วนหนึ่งเพื่อเป็นเงินสำรองหมุนเวียนไว้ใช้ในการดำเนินงานประจำวัน ธนาคารจะสามารถรู้ได้ว่าเงินสดที่ธนาคารถือไว้ในขณะใดขณะหนึ่งนั้นจะพอกับความต้องการสภาพคล่องที่ประมาณไว้ว่าจะใช้จ่ายในการดำเนินงานและเพื่อสนองความต้องการเบิกถอนเงินฝากจากธนาคารรวมทั้งเพื่อสนองอุปสงค์ในการกู้ยืมของลูกค้าหรือไม่ ธนาคารจะสามารถรู้ได้จากการเปรียบเทียบสินทรัพย์สภาพคล่องที่ธนาคารถือไว้กับความต้องการสภาพคล่องที่ได้ประมาณการไว้ หรือมี เช่นนั้นจะสามารถรู้ได้จากงบประมาณเงินสดของธนาคาร ซึ่งเป็นข้อมูลอันหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นในการจัดการด้านสภาพคล่องของธนาคาร ซึ่งจะได้รับมาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในธนาคาร เพื่อจะได้ทราบว่าในขณะใดขณะหนึ่งนั้น ธนาคารมีความต้องการด้านเงินสดเท่าใด เมื่อเทียบกับเงินสดที่ถือไว้ในมือในขณะนั้น ๆ แล้วมีเพียงพอหรือไม่ ธนาคารถือเงินสดไว้มากไปหรือน้อยไป

กรณีที่ธนาคารถือเงินสดไว้น้อยไป

สมมติว่าธนาคาร ก. ซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ธนาคารหนึ่ง ได้กำหนดนโยบายทางด้านการถือเงินสดว่า ธนาคารจะต้องถือเงินสดไว้เพื่อใช้จ่ายประจำวันเป็นจำนวน 15 ล้านบาท ธนาคารสามารถคาดการณ์จากงบประมาณเงินสดได้ว่าธนาคารถือเงินสดไว้พอกับความต้องการ เงินสดที่คาดคะเนไว้ตามงบประมาณหรือไม่ หรืออาจจะดูจากการปฏิบัติงานว่า เมื่อใดปริมาณเงินสดที่ถืออยู่ลดลงจนเหลือระดับต่ำกว่าปริมาณที่กำหนดไว้ ในกรณีธนาคาร ก. คือเงินสดลดลงเหลือต่ำกว่า 15 ล้านบาท ธนาคารจะต้องรู้ทันทีว่าถึงเวลาที่จะต้องจัดการหาเงินสดมาชดเชยอย่างรวดเร็ว ธนาคารจะต้องรู้ด้วยว่าธนาคารจะสามารถหาเงินสดมาได้จากแหล่งใด จึงจะมาชดเชยได้ทันทางที่และเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

โดยหลักปฏิบัติแล้ว ธนาคารจะหาเงินสดมาชดเชยจากสินทรัพย์สำรองอันเป็น
 แนวป้องกันชั้นที่หนึ่งก่อน ถ้ามีพอก็ถือว่าปลอดภัย ถ้าไม่พอธนาคารก็จะจัดหามาด้วยการ
 กู้ยืมจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและจากต่างประเทศ ถ้ายังไม่พอก็จะ
 ใช้วิธีหาเงินสดมาเพิ่มเติมจากสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สอง และในเมื่อ
 ธนาคารใช้วิธีหาเงินสดมาเพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ แล้ว ธนาคารก็ควรจะต้องจัดหาสภาพ
 คล่องมาชดเชยแหล่งนั้น ๆ ด้วย เช่น เมื่อธนาคารไปหาเงินสดมาจากสินทรัพย์สำรอง
 อันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่ง ก็ควรจะได้มีการจัดระดับสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกัน ชั้น
 ที่หนึ่งให้คืนสู่ระดับปกติ ที่ใดกำหนดไว้ว่าเป็นระดับที่ปลอดภัยแก่ธนาคาร เป็นต้น

การหาเงินสดมาเพิ่มเติมจากสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่หนึ่งอาจจะ
 กระทำโดย

1. นำตัวเงิน คดีงที่ธนาคารถืออยู่ออกขาย จะสามารถขายได้ทันที โดยที่
 ธนาคารเสียค่าใช้จ่ายไม่มากนัก เพราะจากการที่ธนาคารได้ (ซื้อ) ตัวเงินคดีงมานั้น
 ธนาคารจะได้รับส่วนลดอันเป็นรายได้ในทันทีที่ซื้อ เมื่อธนาคารต้องการขายตัวเงินคดีง
 ก็นำเอาตัวเงินคดีงที่ครบกำหนดออกขาย ธนาคารจะไม่เสียค่าใช้จ่ายเลย แต่ธนาคาร
 ขายตัวเงินคดีงไปในขณะที่ยังไม่ครบกำหนดใดก่อน ธนาคารก็จะต้องคืนส่วนลดบางส่วนให้
 แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย การขายตัวเงินคดีงนั้นทำได้สะดวกมาก โดยธนาคารจะ
 สามารถขายได้ทุกขณะที่ต้องการเงินสดโดยขายคืนให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ด้วยเพียง
 แต่ใช้วิธีการติดต่อกับกันด้วยวาจาทางโทรศัพท์ เท่านั้นแล้วธนาคารแห่งประเทศไทยก็จะ
 นำเงินสดที่ได้จากการขายเข้าบัญชีเงินฝากของธนาคาร ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย
2. เรียกเก็บจากคอลลอน (Call Loan) โดยการนำเช็คที่ผู้กู้ส่งจ่ายให้
 แก่ธนาคารจากบัญชีของเขา ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย หรือนำเอา Cashier Order
 ที่ธนาคารได้รับจากผู้กู้ไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินสด ตามข้อตกลงและเงื่อนไขที่ได้ตกลงกันไว้
3. โดยการเบิกเงินฝากของธนาคาร ณ ธนาคารอื่น ๆ มาใช้เพียงฐานะเงิน
 สดของธนาคารซึ่งจะได้เงินสดมาใช้ในทันทีที่ต้องการ แต่ก็ควรจะต้องมียอดดุลยระหว่าง

กันไว้บ้าง เพื่อใช้หักหนี้ระหว่างกัน อันเกิดจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในด้านกาให้บริการ แก่ลูกค้าของธนาคาร

นอกจากธนาคารจะสามารถหาเงินสดมาชดเชยเพิ่มเติมจากเงินสำรองอันเป็น แนวป้องกันชั้นที่หนึ่งแล้ว ถ้ายังไม่เพียงพอธนาคาร ก็อาจจะใช้วิธีการกู้ยืมจากแหล่งเงินทั้ง ภายในและต่างประเทศมาใช้ ซึ่งจะได้มาอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับวงเงินสินเชื่อ (Credit line) ที่ธนาคารมีอยู่กับแหล่งเงินต่าง ๆ เหล่านั้น

1. การกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์อื่นในประเทศ ซึ่งธนาคารมักจะกู้ยืม ด้วยวิธีการกู้ยืมที่เรียกว่า Call loan หรือ Overnight loan เพื่อนำมาใช้ใน การพยุงฐานะเงินสดสำรองของธนาคาร

2. การกู้ยืมจากธนาคารตัวแทนในต่างประเทศ การกู้ยืมจากธนาคารต่างประเทศ นั้น ธนาคารสามารถกู้ยืมได้ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมภายในประเทศ ทั้งนี้ถ้าธนาคารมีการติดต่อกับต่างประเทศและธนาคารมีฐานะและความมั่นคงเป็นที่เชื่อถือของธนาคารตัวแทนในต่างประเทศ ธนาคารก็จะสามารถกู้ยืมเงินมาเพิ่มเติมฐานะการ ดำรงเงินสดของธนาคารได้ในวงเงินสินเชื่อและเงื่อนไขในการกู้ยืมตามที่ได้ตกลงกันไว้

3. กู้ยืมจากตลาดเงินต่างประเทศ ในปัจจุบันแหล่งสำคัญในการกู้ยืมเพื่อให้ได้ เงินสดมาใช้ตามวัตถุประสงค์ทางด้านสภาพคล่อง คือ ตลาดเงินในต่างประเทศ เช่น ตลาด ยูโรดอลลาร์ (Euro-Dollars Market) และตลาดเอเชียดอลลาร์ (Asian-Dollars Market) ซึ่งธนาคารสามารถกู้ยืมได้ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าการกู้ยืมจาก ตลาดภายในประเทศมาก เช่น การกู้ยืมจากตลาดยูโรดอลลาร์ ประเภทที่มีกำหนดไถ่ถอน 6 เดือนจะเสียดอกเบี้ยในการกู้ยืมเพียง 8 % เท่านั้น

4. การกู้ยืมจากตลาดเงินในประเทศ ในประเทศเราได้มีการจัดตั้งตลาดหลัก ทรัพย์สินขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการซื้อขายหลักทรัพย์ภายในประเทศ ธนาคารจะสามารถทำ การกู้ยืมได้ด้วยวิธีการออกหุ้นกู้ (หลักทรัพย์ประเภทหนึ่งในจำนวน 2 ประเภทที่ทำการซื้อ ขายกันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย อันจะประกอบด้วยหุ้นกู้ และหุ้นสามัญของบรรดา

กิจการที่เป็นสมาชิกของตลาด) และนำออกขายในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งราคาของหุ้นกู้ในการซื้อขายก็จะเป็นไปตามอุปสงค์และอุปทานในตลาด

5. การกู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์จะทำการกู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นแหล่งสุดท้าย และจะสงวนอัตราความสามารถในการกู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทยไว้จนถึงที่สุด แต่มักจะชำระหนี้ให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นอันดับแรก เพราะธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งสามารถกู้เงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทุกขณะตามที่ต้องการ

นอกจากแหล่งในการหาเงินสดแหล่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ถ้าปริมาณเงินสดยังไม่พอที่จะชดเชยจำนวนเงินสดที่ขาดมือไป ธนาคารก็ยังสามารถหาเงินสดมาได้จากอีกแหล่งหนึ่งคือ จากสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองของธนาคาร ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น

1. การนำเงินตราต่างประเทศที่ถืออยู่ในมือออกขาย
2. จากการเบิกเงินฝากของธนาคารที่ฝากไว้กับธนาคารในต่างประเทศ
3. การนำพันธบัตรรัฐบาลหรือของรัฐวิสาหกิจออกขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
4. นำหุ้นกู้หรือหุ้นสามัญของกิจการที่รัฐบาลค้ำประกัน และหุ้นของบรรดาสมาชิกของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ธนาคารถือไว้ออกขาย ซึ่งจะขายได้ราคาดีเพียงใดขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานที่มีอยู่ในหลักทรัพย์นั้น ๆ

ในการตัดสินใจนำสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองออกขายนั้นธนาคารควรจะต้องเลือกเอาหลักทรัพย์รายการที่มีอายุครบกำหนดหรือเกือบจะครบกำหนดไถ่ถอนออกขาย จริงอยู่แม้จะไม่มีกฎหมายในการกำหนดอายุของเครื่องมืออันดับสองนี้ แต่ต้องทราบว่ายอายุของสินทรัพย์หรือหลักทรัพย์ประเภทนี้ยังมีกำหนดไถ่ถอนสั้นเท่าใด ยิ่งเป็นการดี

เท่านั้น คำตอบที่จะช่วยให้เห็นจริงก็คงจะเป็นในเรื่องของระยะเวลาซึ่งมีผลต่อ Money rate risk ซึ่งจะพบได้ในเวลาที่ทำการขายสินทรัพย์ ขนาดส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะประมาณระยะเวลาครบกำหนดอายุของสินทรัพย์ประเภทนี้ว่าไม่เกิน 1 ปี อย่างไรก็ตามก็ได้มีการตั้งเป็นกฎตายตัว สามารถจะเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับ Money rate ถ้าอัตราคงที่ หรือลดลง เราก็จะยอมรับเอาสินทรัพย์ที่มีอายุยาวนานกว่า แต่ถ้ออัตรานั้นเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ในกรณีเช่นนี้การเลือกเอาสินทรัพย์ที่มีอายุการไถ่จวนที่สั้นกว่าย่อมก่อให้เกิดความสะดวกในการนำมาส่องความต้องการด้านเงินสดได้ดีกว่า

การถือสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองควรจะถือสินทรัพย์ที่กำหนดระยะเวลาใช้งานที่แตกต่างกันไป เช่น ครบกำหนด 2 เดือนบ้าง 4 เดือนบ้าง เป็นต้นดีกว่าที่จะถือสินทรัพย์ที่มีอายุครบกำหนดในเวลาเดียวกันทั้งหมด ดังนั้นธนาคารควรจะได้ทำการวางกำหนดอายุของสินทรัพย์สำรองอันเป็นแนวป้องกันชั้นที่สองไว้เป็นระยะ ๆ เมื่อเกิดความต้องการด้านเงินสดขึ้นก็จะทราบได้ในทันทีว่า สินทรัพย์ชนิดใด และจำนวนเท่าใด ที่มีอายุครบกำหนดไถ่ถอนหรือใกล้จะครบกำหนดไถ่ถอน จะได้นำสินทรัพย์นั้น ๆ ออกขายแลกเปลี่ยนเป็นเงินสดมาใช้ ธนาคารจะสามารถขายได้ทันที โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายมากนัก และจะสามารถขายได้ในราคาที่ตราไว้ (Par value) หรือใกล้เคียงกับราคาซื้อขายสินทรัพย์นั้น ๆ มา

กรณีที่ธนาคารถือเงินสดไว้มากเกินไป

ในกรณีเช่นนี้ ธนาคารควรจะนำเงินสดส่วนเกินนั้นไปลงทุนหาผลประโยชน์เข้าธนาคาร เพราะนอกจากจะการถือเงินสดไว้ในมือจะไม่ก่อให้เกิดรายได้ให้แก่ธนาคารแล้วยังเป็นการดำเนินงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพอีกด้วย ธนาคารอาจจะนำเงินนั้นออกให้ลูกค้าหรือธุรกิจอื่นกู้ยืมในระยะสั้น ๆ หรือนำไปลงทุนทุกประเภทที่กล่าวมานี้ จะสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ทันทีเมื่อเกิดความต้องการเงินสดขึ้นมา แต่การนำไปลงทุนในหลักทรัพย์ที่ซื้อขายกันอยู่ในตลาดหลักทรัพย์นั้น จะต้องพิจารณาให้ละเอียดและรอบคอบ

การลงทุนในหลักทรัพย์นับได้ว่าเป็นความเสี่ยงทั้งสิ้น แต่ความเสี่ยงจะมากหรือน้อยขึ้นกับเหตุผลหลายประการ เหตุผลประการหนึ่งได้แก่ ประเภทหลักทรัพย์ที่ลงทุน และความสามารถหรือความเจตจำนงในการพิจารณาการลงทุนของผู้ลงทุนเป็นสำคัญ การลงทุนในหุ้นกู้และพันธบัตรจึงมีความเสี่ยงเช่นกัน แต่ก็อยู่ในอัตราที่น้อยกว่าการลงทุนในหลักทรัพย์ประเภทหุ้นสามัญ ความเสี่ยงของหุ้นกู้นั้นเกิดจากผู้ลงทุนฐานะเจ้าหนี้กับผู้ออกหลักทรัพย์หรือลูกหนี้ที่ไม่เชื่อหรือมีฐานะการเงินไม่มั่นคง พอที่จะชำระหนี้คืนได้ สภาพดังกล่าวนี้แม้ว่าจะเกิดขึ้นได้ยาก (แต่ก็อาจเป็นไปได้ทุกขณะ) เพราะว่าปกติหุ้นกู้นั้นเป็นหลักทรัพย์ประเภทที่ไม่มีหลักประกัน (unsecured bonds) ดังนั้น กิจการที่ออก หุ้นกู้จะต้องเป็นกิจการขนาดใหญ่ ที่มีความมั่นคงทางการเงินดี และเป็นที่ยอมรับเชื่อถือในสายตาของประชาชนส่วนใหญ่

โดยทั่วไปแล้ว ผู้ลงทุนมักจะต้องคำนึงถึงอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนเป็นสำคัญ ยิ่งถ้าหลักทรัพย์ของกิจการใดมีความเสี่ยงมาก อัตราผลตอบแทนที่ผู้ลงทุนต้องการจากการลงทุนในหลักทรัพย์ของกิจการนั้นย่อมจะต้องสูงตามไปด้วย ด้วยวิธีการง่าย ๆ ผู้ลงทุนจึงอาจจะพิจารณาอัตราผลตอบแทนในปัจจุบันที่จะได้รับ (Current Yield) ซึ่งวิธีนี้เหมือนกับการคิดผลตอบแทนของหุ้นสามัญ คือเปรียบเทียบดูว่าจากจำนวนเงินที่ได้ลงทุนไปนั้นจะก่อให้เกิดผลตอบแทนสักเท่าใด นั่นคือเอาผลตอบแทนที่จะได้รับในทันทีคืออัตราดอกเบี้ยของหุ้นกู้หรือพันธบัตรนั้นหารด้วยราคาซื้อหุ้นนั้น

$$\text{current yield} = \frac{\text{coupon rate}}{\text{purchase price}}$$

เช่นหุ้นกู้หรือพันธบัตรฉบับละ 1,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 8 ต่อปี ถ้าราคาซื้อหน่วยละ 980 บาท จะได้อัตราผลตอบแทนดังนี้ .-

$$\text{current yield} = \frac{80}{980} = 8.16 \text{ ต่อปี}$$

คว่ำเหตุที่อัตราดอกเบี้ยของหุ้นกู้และพันธบัตรคงที่เท่ากันทุกปี อัตราผลตอบแทน จะมากหรือน้อยจึงขึ้นกับราคาซื้อเป็นสำคัญ ยิ่งถ้าซื้อโคส่วนลด (discount) มาก ๆ เท่าไร อัตราผลตอบแทนก็จะยิ่งสูงขึ้นเท่านั้น ดังจะเห็นได้จาก

ราคาตราไว้	อัตราดอกเบี้ย % ต่อปี (1)	ราคาซื้อ (2)	อัตราผลตอบแทนที่ได้ (3) = (1)/(2)
1,000	8	990	80/990 8.08
1,000	8	970	80/970 8.25
1,000	8	960	80/960 8.33

วิธีนี้นับได้ว่าเป็นการคิดอัตราผลตอบแทนอย่างง่าย ๆ ในระยะสั้น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ผู้ถือหุ้นกู้หรือพันธบัตรอาจจะถือหุ้นกู้หรือพันธบัตรนั้นไว้จนกระทั่งครบกำหนดไถ่ถอนคืน ผู้ถือย่อมจะได้รับดอกเบี้ยและการชำระเงินต้นคืนตามราคามูลค่าหุ้นที่ออก จึงนับได้ว่าเป็นผลตอบแทนรวมทั้งหมด เมื่อถือพันธบัตรหรือหุ้นกู้ครบกำหนดไถ่ถอนวิธีที่จะหาอัตราผลตอบแทนทั้งหมดจนถึงครบกำหนดไถ่ถอนนี้เรียกว่า Yield to Maturity (Y.T.M.)

Y.T.M. เป็นการคิดอัตราผลตอบแทนจากการถือหุ้นกู้หรือพันธบัตรนับแต่เมื่อซื้อจนกระทั่งครบกำหนดไถ่ถอน ดังนั้นจึงเท่ากับเป็นการคิดจาก current yield ที่ได้รับเป็นประจำทุกปี รวมกับความแตกต่างระหว่างราคาเมื่อไถ่ถอนกับราคาซื้อโดยเฉลี่ย เปรียบเทียบกับเงินลงทุนโดยเฉลี่ยต่อหุ้น

$$Y.T.M. = \frac{C + (M - P)/n}{(M + P)/2}$$

- C = ดอกเบี้ยของหุ้นกู้หรือพันธบัตร
 n = จำนวนปีที่ต้องจนกว่าจะครบกำหนดไถ่ถอน
 M = ราคาไถ่ถอน (มูลค่าที่ตราไว้)
 P = ราคาซื้อต่อหน่วย

ตัวอย่าง ถ้าหุ้นกู่มีมูลค่าที่ตราไว้หน่วยละ 1,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 4.5 ต่อปี อายุไถ่ถอนคืนอีก 10 ปีข้างหน้า ถ้าราคาซื้อหน่วยละ 900 บาท

$$\begin{aligned}
 \text{Y.T.M.} &= \frac{45 + \frac{(1,000 - 900)}{10}}{\frac{1,000 + 900}{2}} \\
 &= \frac{55}{950} \\
 &= 5.8 \%
 \end{aligned}$$

นอกจากการคำนวณหา Current Yield และ Yield to Maturity ยังมีวิธีคำนวณหาราคาซื้อว่าควรจะเป็นเท่าไร โดยวิธีหาค่าปัจจุบัน ดังนี้

$$P = \sum_{r=1}^n \frac{C}{(1+k)^r} + \frac{M}{(1+k)^n}$$

หรือเขียนอีกแบบหนึ่งคือ

$$P = \frac{C}{(1+k)} + \frac{C}{(1+k)^2} + \dots + \frac{C}{(1+k)^n} + \frac{M}{(1+k)^n}$$

- P = ราคาตลาดในปัจจุบัน
 C = ดอกเบี้ยของหุ้นกู้หรือพันธบัตร
 M = มูลค่าที่ตราไว้ (ราคาไถ่ถอนคืน)

- n = จำนวนปีที่ถือจนกว่าจะครบกำหนดไถ่ถอน
 k = อัตราผลตอบแทนที่ผู้ถือต้องการในที่นี้คือ Y.T.M.
 r = จำนวนปี

ตัวอย่าง พันธบัตรมีมูลค่าที่ตราไว้ 1,000 บาท ต่อหุ้น อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 8 ต่อปี มีกำหนดอายุไถ่ถอน 10 ปี และมีราคาตลาดปัจจุบันหน่วยละ 950 บาท Yield to Maturity จะเป็นเท่าไร ?

$$P = \sum_{r=1}^n \frac{C}{(1+k)^r} + \frac{M}{(1+k)^n}$$

แทนค่า

$$950 = \frac{80}{(1+k)} + \frac{80}{(1+k)^2} + \dots + \frac{80}{(1+k)^{10}} + \frac{1,000}{(1+k)^{10}}$$

แกสมการหาค่า k หรืออัตราผลตอบแทนที่เราต้องการ (yield of Maturity) ได้ โดยใช้ตารางค่าปัจจุบัน

$$k = 8.77$$

หากต้องการจะคำนวณหาว่าราคาตลาดในปัจจุบันควรเป็นเท่าไร ในกรณีที่ทราบ Y.T.M. อยู่แล้วเท่ากับร้อยละ 7 โดยอาศัยข้อมูลจากตัวอย่างแรก

แทนค่า

$$P = \frac{80}{(1+.07)} + \frac{80}{(1+.07)^2} + \dots + \frac{80}{(1+.07)^{10}} + \frac{1,000}{(1+.07)^{10}}$$

โดยอาศัยตารางค่าปัจจุบัน จะสามารถแกสมการหาค่า P ได้

$$P = 1,070.24 \text{ บาท}$$

สำหรับในกรณีที่มีการจ่ายดอกเบี้ยเป็นงวด ๆ เช่นปีละสองครั้ง จะต้องใช้สูตรหาค่าปัจจุบัน ดังนี้

$$P = \sum_{r=1}^{2n} \frac{C/2}{(1+k/2)^r} + \frac{M}{(1+k/2)^{2n}} \quad \text{หรือ}$$

$$P = \frac{C/2}{(1+k/2)} + \frac{C/2}{(1+k/2)^2} + \dots + \frac{C/2}{(1+k/2)^{2n}} + \frac{M}{(1+k/2)^{2n}}$$

ดังนั้นถ้าเป็นการจ่าย อัตราดอกเบี้ยปีละ m ครั้ง สมการจะเป็นดังต่อไปนี้

$$P = \frac{C/m}{(1+k/m)} + \frac{C/m}{(1+k/m)^2} + \dots + \frac{C/m}{(1+k/m)^{mn}} + \frac{M}{(1+k/m)^{mn}}$$

ในการวิเคราะห์หุ้นกู้หรือพันธบัตรนั้นนอกจากจะพิจารณาผลตอบแทนและราคาปัจจุบันแล้ว ยังควรพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอันเนื่องมาจากข้อมูลภายใน และข้อมูลภายนอกของกิจการนั้น ๆ อีกด้วย

ปัจจัยที่สำคัญคือ

1. Financial Quality โดยการวิเคราะห์งบการเงินและเงื่อนไข (indenture) ที่ระบุไว้สำหรับหุ้นกู้
2. Payment Ability การพิจารณาความสามารถในการจ่ายหนี้ของกิจการนั้น คือพิจารณาจากเงินทุนของกิจการมีเพียงพอ จะจ่ายคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยหรือไม่ ปัจจัยสำคัญที่สุดได้แก่ รายได้ (earnings) ความสามารถในการหากำไร (Profitability) และแหล่งเงินที่กิจการจะสามารถแสวงหาเงินทุนได้ (Source of Finance)